

800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde



T.C.ZİRAAT BANKASI

(Basın : 20131 — 60118/119)

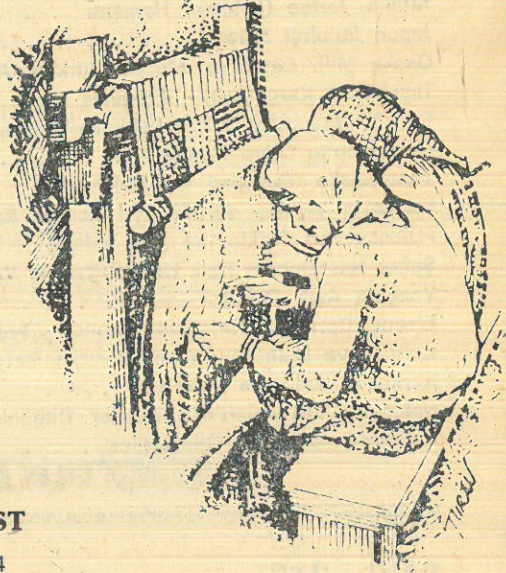
PARANIZIN ve ZEVKİNİZİN
GERÇEK KARŞILIĞI

EL HALISI

Hakiki Türk ipeğinden; genç kızlarımızın
sanatkar ellerinde itinayla dokunan,
nadide halılarımız evinizin zinetidir.
Yatırımınızdır aynı zamanda... her gün
değeri artan bir mala yatıracaksınız paranızı.
Üstelik istediğiniz ölçü ve desende özel
siparişlerinizi de kabul ediyoruz.

VEDAT DURUSEL TURKISH CARPEST

Beyazıt Büyük Haydar Efendi Sok. No. 12 - 14
Durusel İş Hanı Tel. : 28 50 45 — 5 Hat
İSTANBUL



(Folklor : 120)

322

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 316

KASIM 1975

YIL : 27 — CİLT : 10

HACI BEKTAŞ VELİ'Yİ ANMA TÖRENİ VE AÇIK OTURUM

Yazan : İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

Son yıllarda çeşitli bilim dallarında yapılan kongreler, seminerler birçok soruna açıklık kazandırmıştır. Uluslararası düzeydeki kongre ya da seminerlerden başka, ülkemizin her yanında düzenlenen şenlikler, festivaller nedeniyle de ya bir açık oturum, ya da küçük çapta bir sempozyum düzenlenmekte, böylece herkesin bildiklerini ortaya dökmesine olanak sağlanmaktadır. Bu sempozyumlar, açık oturumlar öylesine ilgi görmektedir ki, uluslararası düzeydeki seminer ve kongrelere oranla daha çok dinleyici tarafından izlenmektedir. Nitekim onbin nüfuslu Mut ilçesinde yapılan «Karacaoğlan Konulu Açık Oturum» esnasında salon tıklım tıklım doluydu; dörtbin beşyüz nüfuslu Hacibektaş ilçesindeki «Hacibektaş Konulu Açık Oturum»u da halk saatlerce ayakta izledi.

**

Hacibektaş'ın Türk ve Türkiye tarihindeki yeri malûm... Bu büyük ve ünlü düşünür, yediden yetmişe değin bütün Türkler tarafından son derece sevilmiştir. Ama bir kısım vatandaşlarımız ise bu değerli kişiyi taparcasına sevmektedirler.

Hacibektaş'ı kutsallaştıran, onu taparcasına sevenlere siz isterseniz, Bektaşî, isterseniz Ale-

vi deyiniz... Ama bir gerçek var ki, Hacibektaş Veli bütün Türkler'in saygınlığını kazanmış bir kişidir ve onu sevmek hiçbir kimsenin ya da zümrenin tekelinde değildir.

**

Dörtbin beşyüz kişilik Hacibektaş ilçesinde birkaç yıldan bu yana, her yıl Ağustos ayı ortalarında anma törenleri düzenlenmektedir. Biz bu törenlerin 1975 yılında yapılanını baştan sona değin izlemek olanağını bulduk.

Üç gün süren anma törenleri boyunca, Hacibektaş Lisesi Öğretmen ve Öğrencilerinin yarattıkları «Hacibektaş Oratoyosunu izledik. Yürdün dört bir yanından Hacibektaş'a koşup gelen Halk Ozanları'nı dinledik, şiir yarışmalarını, saz ustalıklarını gördük. Ve de Erzincan Eklbinin sergilediği şahane «Semah»ları izledik... Bu «Semah»ların Halk Oyunlarımızın kapsamına alınmasında büyük yarar bulunduğunu burada belirtmek isteriz.

**

AÇIK OTURUM

Hacibektaş'taki üç günlük anma törenleri boyunca konferanslar verilmiş ve bir de «Açık Oturum» düzenlenmiştir. Baştan sona değin ek-silmeyen bir ilgi ile izlediğimiz «Açık Oturum»

323

a aldığımız notlardan önemli bölümleri sunu-
ruz.

Açık Oturumu Yöneten: Av. Ali Celâlettin LUSOY.

Konuşmacılar: Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, Doç. Dr. Bedri NOYAN, Fatma Seniha YENER, İsmail KAFTANCIOĞLU, Ali SÜMER, Hazım ZEYREK, Aziz YALÇIN, Osman ÇOBAN.

BÂŞKAN: (Hacıbektaş'ı Velî'nin yaşam öyküsünü kısaca anlattıktan sonra, konuşmacıları tanıttı ve) Sayın NOYAN, Hacıbektaş'ı Velî'yle ilgili görüşlerinizi açıklar mısınız?

Doç. Dr. Bedri NOYAN: Şurası bir gerçek ki, Türk Medeniyeti, Türk Kilici olmasaydı bu İslâmîyet diye bir din olmazdı. Çünkü cahil insanların İslâm medeniyetini savunamamışlar, Hıristiyan misyonerleri Anadolu'da etkili olmaya başlamışlar, Türkler Anadolu'ya gelmişler, İslâmîyetle birlikte İslâmîyeti de yaymışlardır. Hacıbektaş geldiği vakit Anadolu'da ikilikler vardı. Dil, musiki, edebiyat ikiye ayrılmıştı. Halkın ruhu havada, saray ayrı havada idi. Sünni ve Şii ayrıştı ve ikilik çıkmıştı. Bu bir bakıma Osmanlı'nın ayrışması idi. Resmî görevliler Osmanlı'nın Halk Türk'tü. Türkçüler Anadolu'nun ortasında, Kırşehir'de yaşamaktaydılar. O nedenle Ahî Evran Kırşehir'e yerleşti.

Anadolu'da Türklük bilincinin gelişmesini Hacıbektaş sağlamıştır. Hatta Karamanoğlu Mehmet Bey'e ünlü dil fermanını Hacıbektaş dikte ettirmiştir.

Hazreti Muhammed de Türktür. O'nun Türklüğüyle ilgili bir yazım yayımlanmıştır, ispatlıdır. Peygamberin Türk olduğunu, bu yazımda Hacıbektaş kadına da toplumda lâik olduğu yeri vermiştir. Onun zamanında kadın erkeğin yanında, hatta ibadeti dahi birlikte yapmıştır. Nitekim semahlarda kadınla erkek yan yana dururlar.

Bektaşilik, softalığa karşıdır. Bektaşî ve Bektaşîlik yabancı etkilere karşı koymak amacıyla oluşmuştur. Şamanizmden izler taşıyan Türkün İslâmîyetidir. Bektaşîlik.

Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY: O, Türk Ulusunun en büyük kişilerden birisidir. Hacıbektaş'ı soyut olarak incelemeye kalkarsak yanlış yargıya varırız. Hacıbektaş'ı anlamak için devir Anadolu Tarihini iyi bilmek gerekir.

Hacıbektaş ve arkadaşlarını isyankârlıkla suçlayanlar yanlış yargıya düşmektedirler. Hacıbektaş ve arkadaşları Türk Devletini kurtarmak için mücadele etmişlerdir. Hacıbektaş'la birlikte Ana-

dolu'ya gelen Ahî Evran ticarî ahlâkı düzene sokmuş; Hacıbektaş ise halkın dilini, dinini, müziğini, sosyal durumunu düzene koymuştur.

Türk dilini korumak için çırpınan Hacıbektaş'ın, ünlü eseri «Makalât»ı Arapça yazıp yayımlamasının nedeni, o devirde bütün yayınların Arapça, Farsça yapılmakta oluşudur.

Hacıbektaş'ı dine karşı göstermek, insafsızlıktır. Hacıbektaş, Arnavutluk ve Balkanlar'ı İslâmılaştıran adamdır, bu adam nasıl dine karşı olabilir?..

Ümit KAFTANCIOĞLU: Hacıbektaş, Selçuklu ümmet yapısına karşıdır ama, dinsel bir lider değildir. Ama o devrin sosyal düzenine karşı çıkmıştır. Hacıbektaş aç ve sefil sınıfın önderidir.

Bektaşilik bir yoldur. Bektaşîlik ümmetçiliğe karşı çıkmıştır. Hacıbektaş Selçukluların çökerttiği Türk toplumunu ayağa kaldıran adamdır. Bugün, Selçukî izlerini taşıyan beldelerde sosyal yapı bellidir.

Hacıbektaş İslâm Ümmetçiliğine karşıdır. Ama Hacıbektaş, ozanlar vasıtasıyla değiştirilmiştir. Ozanların dilinde efsaneleşmiş, fanatikleşmiştir Hacıbektaş. Ozanlar Hacıbektaş'a ihanet etmişlerdir!

Hacıbektaş bir sosyal yapının temelidir; Bektaşîlik, özgürlüktür ve eşitliktir ve de düşüncüyü kısıtlamaya karşıdır.

Aziz YALÇIN: O çağda edebiyat etkili bir araçtı. Okul ve medreselerde Farsça egemendi; aydın zümre bu dili bilmek zorundaydı. Bu durum halkı fikir fakirliğine ve yoksulluğa itiyordu. Oysa Türk halkı kendi benliğinden çıkmış bir kültür hayatına sahipti; halkın dili ile aydının dili ayrı olmamalıydı...

Hacıbektaş'ın Anadolu'ya gelmesiyle halkla aydın zümre arasında dil yolu ile anlaşma olanakları sağlandı. Çünkü Hacıbektaş Türk kültürünün egemen olması için çaba harcıyordu.

Bektaşîlik, Türk'ü Türk olarak Anadolu'da yaşatmak ve her türlü emperyalizmin etkisinden kurtarmaktır.

Hazım ZEYREK: Hacıbektaş beni son derece sarıyor. Çünkü: Halkçı!... Hacıbektaş o dönemde, ezilen halkın yarasına merhemdir. O, akılcılığı ile bir çağ açmıştır.

Hacıbektaş bir ihtiyacın doğuşudur. Hacıbektaş ne idi ki bir ihtiyaca cevap verebilmiştir? Ben Bektaşîliği pek bilmem ama, o günkü İslâmîyetten ayrı nesi vardı ki halk Hacıbektaş'ı sevdi? Ben o özü arıyorum.

Ahmet Yesevi, neden Hacıbektaş'ı Anado-

LOKMAN HEKİME GÖRE UZUN YAŞAMANIN BEŞ ŞARTI

Derleyen : Dr. Edip KIZILDAĞI

Süleyman Peygamber Lokman'dan hikmet dersleri alınırken merak edip sordu:

— Uzun yaşamanın sırları nedir?

— Uzun yaşamanın beş şartı vardır: Az yemek, az kelâm, az selâm, az intikam ve çok sabır.

— Bunlar nasıl olur?

— Hz. Âdem, Nuh ve diğer peygamberler bin yaşın üstünde yaşadılar. Bu kadar çok yaşamak arzu ettiler, ölüm korkusu akıllarına gelmedi. Ben bile bugün bin yaşın üstündeyim. Az yemek yerim, hiç bir zaman tıka basa karnımı doldurmam, gözüm sofrada kalkarım.

Vücudümün hücrelerini yemekle zehirlemem. Dişlerimle mezarımı kazmam. Az konuşur öz konuşurum. Boş yere nefes tüketmem.

Az selâmdan murat nefse hâkim olmaktır. Karıma bile ancak yılda bir selâm verir, ona bir evlât bağışlarım. Boş yere selâm vermem.

İntikama gelince : Bana kötülük edenlere

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI - KASIM 1975

sayı=316

lu'ya gönderdi? Bu özü bulamadıkça söylenen her söz havada kalır.

İslâm İslâmın kardeşidir. Evet. Ama Rrap - Türkün kardeşi olmamıştır. O nedenle Türkün İslâmîyetini iyi bilmek gerekir.

Osman ÇOBAN: (Hacıbektaş döneminin sosyo-ekonomik yapısına değindikten sonra) İslâmîyetin kabulü Türk toplumunu gelişmeye kapalı kılmıştır!

Selçuklu devleti sarsıntı geçirmekteyken Hacıbektaş'ın zuhuru ile Anadolu'nun toplum düzeni olumlu yönde gelişmiştir. Hacıbektaş Selçuklu artığı askerleri de islâh etmiştir.

Ali SÜMER: Hacıbektaş çok yönlü çalışmalarının yanında sanata da önem vermiştir. Resim - Heykel gibi güzel sanatların günâh olmadığını söylemiş ve bu yönde çalışma yapılmasını sağlamıştır. Nitekim Hacıbektaş müzesinde o dönemden kalma birçok resim bulunmaktadır.

O dönem resmi incelendiğinde görülecektir ki, resimlerde Şamanizmin izlerini taşıyan bir takım semboller kullanılmıştır. Renklerin anlamları da Şamanizm esaslarına göre yaşatılmıştır. O dönem resimlerinde sembol olarak ceylân ve

kin beslemem, tanrı onların cezasını verir, inkam ateşi beni hiçbir zaman yakmamıştır.

Sabir etmeğe gelince, herhalde benden sabırlı bir kimse yoktur. Baban Davut hergün ceylân başında demir döver zincir yapardı, ben de her ay onu seyrettim, ne yapıyorsun diye sordum.

Birgün gördüm ki o zincirlerden kendine bir zırh yapmış ve onunla harp meydanına indi. vakit ne yaptığını anladım.

Benim bütün tecrübelerim sabir ile elde edilmiştir. Bir hikmet söyleyebilmek için bazar bir yılda binlerce tecrübe yaparım.

Uzun yaşamanın sırlarını Lokman'dan öğrendim. Süleyman Peygamber bu sayede yüz beş yaşına kadar yaşadı, kocamadı, bunamadı. Ölüm korkusu içine düştüğü zaman bir mağaraya çöktü ve orada öldü.

(Anlatan : Karbeyaz köyünden Mustafa Deliağa)

Aslanın çokça kullanıldığı görülmektedir. Ceylân, zayıflık, aslan kuvvet sembolüdür. Bu Türkçülükün de gereğidir bu. Aslında Peygamber Hazreti Muhammed de karısına sarılarak düğünde şarkı söylemiştir. Ne var ki yobazların etkisiyle kadın toplumun horlanan ezilen kişisi olmuştur.

Fatma Seniha YENER: Bektaşîlik kadın toplumunda çok önemli yeri vermektedir. Esasen Türklüğün de gereğidir bu. Aslında Peygamber Hazreti Muhammed de karısına sarılarak düğünde şarkı söylemiştir. Ne var ki yobazların etkisiyle kadın toplumun horlanan ezilen kişisi olmuştur.

Peygamber kadına kocasını seçme hakkı tanımıştır. Nitekim bu yolla kızını Ali'ye vermiştir. Yine onun döneminde kadın savaşa katılmıştır, erkeğinin yanında.

(F. S. YENER mitolojik bazı öyküler anlattıktan sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:) Hacıbektaş kendisine bir yuva kuramamış, evlenmemiştir. Ömrünü kurulan yuvaları takdis etmekle geçirmiştir!

Hacıbektaş'ın hep, erkeklere verdiği «Elime beline, diline» öğüdünden söz edilir. O'nun bir kadına verdiği öğüt vardır: «Aşına, eşine, işine.» Bektaşîlikte boşanmak yoktur. O nedenle

KİLİS'TE NEFSE (LOHUSA) HAMAMI

Yazan : Mazlum Nusret KILIÇKIRAN

hedik dağıtılır.

Sıra nefseyi hamama dikmaya (sokmaya) gelir. Hamamın dış kısmında sekilerde dürbekiyile (darbuka) keyf (eğlenti) yapılır. Türküler, tekerlemeler söylenir. Hamamın iç kısmında dürbeki yerine hamam leyenleri çalınır çığırılır.

Gelini manilerle, tekerlemelerle, zilgitle (kutlama sesleri - çığıkları) soyarlar. İki yeni gelin bir ellerinde mum taşıyarak gelinin koluna girer ve hamama dıkarlar (sokarlar). Göbek taşının ortasında fiskiye vardır. Çala çığıra göbek taşının etrafında gelini üç defa döndürürler. Her hamamın iç kısmında bir «Nefseler Sekisi» vardır. Burası hamamın en sıcak yeridir. Nefseyi «keymeler (tellaklar)» buraya oturtur. Nefsenin yakınları keymelere armağan verir. Armağanları alan keymeler nefsenin vücuduna şüdüdü sürerler. Şüdüdü nefsenin vücudunu yakar. Böylece burada bir saat terlemeye bırakılır. Bu sırada keyf devam etmektedir.

Eğer nefse bir oğlan çocuğu doğurmuşsa :

Allah genne bir oğlan daha vere

Dost dost, eheey,

Zilgıt (Lılı Lılılı)

Nefse oğlan değil de bir kız doğurmuşsa bu kez de şöyle söylenilir :

Maşallah maşallah

Oğlan doğurur inşallah

Dost dost, eheey...

Zilgıt (Lılı Lılılı)

Gelin iyice terledikten sonra keymeler gelini «curunlar»a sokar. Curunlar birer banyo odası şeklindedir. Gelin yıkanıp paklandıktan sonra yine maşallahlarla, zilgıtlarla bu kez de Bebek hamama dıkılır. Bebeği de keymeler şeker ile tuz çalarak yıkarlar.

Gelin giyinirken hamamın külhancısı gelir, bahşişini alır. Keymeler bu sırada nefse geline bir ayna getirirler. Gelin onlara da bahşiş verir.

Daha önceden evde sarı yağla bir pirinç çorbası hazırlanmıştır. Nefse hamamdan dönünce bu çorbadan içer ve terlemek için yatağa girip yorgani başına çeker.

Gelin hamamıyla Nefse hamamı arasında bazı farklar vardır. Örneğin gelin hamamında konuklara sabun ve kil verilmez. Geline Şüdüdü sürülmez. Gelin peştemallarla hamama girdiğinde tanınması için başına sarı bir «hal» konur. Hal, parlak jelâtinli kağıtlara denir.

Hazım ZEYREK : Hacıbektaş Veli, bir tarikatın bir öğretinin sahibi, bir okul sahibidir. Bu tarikat hangi ihtiyaçtan doğmuştur? Sorun bu. Hacıbektaş'ın felsefesi İslâm esaslarına dayanır. Bunun aksini savunmak yanlıştır. Hacıbektaş felsefesi Türk geleneğini, ihtiyacını da etkilemiş ve Bektaşilik doğmuştur. Hacıbektaş'ın iki felsefesi vardır: 1. Türklüğü şiddetle savunmak; 2. Haksız yönetime karşı halkı korumak.

O dönemde Anadolu'da Bizans etkisi sürüyordu ve Hacıbektaş bu etkiyi Türklük bilincinin gelişmesiyle yok etmiştir. Hacıbektaş bir halk lideridir.

Üm'it KAFTANCIOĞLU : Hacıbektaş dergâhı Ulusal Kurtuluş Savaşında Atatürk'ü desteklemiştir. Atatürk Erzurum kongresinden Ankara'ya gelirken Dergâhı ziyaret etmiş, dergâh : «Atatürk'ün arkasından gitmeyen, dergâhtan değildir» diye fetva vermiştir. Çünkü dergâh, Halifenin toplum kalkınmasını önlediği kanısındaydı.

«Ali sırrı» nedir? Bektaşilikte asla aykırı bir töre yoktur. Ama Hacıbektaş Balım Sultan'la birlikte yolundan saptırılmıştır.

Aziz YALÇIN : Hacıbektaş Veli, «Eline, beline, diline» demekle, bugün Birleşmiş Milletler Evrensel Beynamesiyle sağlanmak istenen dayanışmayı savunmuştur. O, yalnız Türk ulusunun değil, bütün Dünya milletlerinin mutlu olmasını istemiştir.

Hacıbektaş kadın haklarına da önem vermiştir. Bizi yetiştiren analarımız kör bir taassup içerisinde olurlarsa Ulusumuzun kalkınmasını bekleyebilir miyiz? Kadına en çok değer veren millet en çabuk kalkınan millettir. İşte Hacıbektaş 13 üncü asırda kadına değer vermeyi öğretmiştir.

Hacıbektaş Türklere insan olarak yaşamayı ve ulus olarak varolmayı öğreten bir dini liderdir.

Fatma Seniha YENER : (Konuşmalar başkan tarafından kısıtlanınca) Kadına günümüz toplumunda söz hakkı az verilmektedir. Onun için ben susmayı tercih ediyorum.

BAŞKAN : Konuşmaların, görüşlerin birbirine uymaması doğaldır. «Gerçeğin şimşeği düşüncelerin kutuplaşmasından doğar» demiş, bir düşünür. Bu konularda fikir birliği sağlamak olanaksızdır.

Ancak, bütün konuşmacıların birleştikleri bir nokta var: Hacıbektaş Veli, 700 yıldan beri dünyayı etkileyen ve hâlâ bu etkiyi sürdüren, yön veren kişidir.

casına büyük bir sevgiyle bağlanan kadın, yle birlikte, aşını ve işini bilmektedir.

Osman ÇOBAN : Hacıbektaş bir evliya, bir niş değil, çağa damgasını vuran bir düşünür. Hacıbektaş, söylenildiği gibi Ürgüp yöresindeki Hristiyan misyonerlerinin etkisini önlemek için değil; Devlet baskısı altında inim inim inen göçebe halkın mutluluğunu sağlamak için adolu'ya gelmiş; toplumsal bir işlevi yerine getirmiştir. Tekkeler kurarak halkı olumlu yöne çemiş ve halkı göçebelikten kurtarmıştır.

BAŞKAN : (Birinci tur konuşmaların bir deklendirmesini yapmış «Hacıbektaş Anadolu'ya özgürlüğü getiren adamdır» dedikten sonra **Doç. NOYAN'a** vermiştir.)

Doç. Dr. Bedri NOYAN : Hacıbektaş'ın Anadolu'ya gelişiyle başlayan yeni aşamada bir de lu kurmak gerekiyordu. Bu görevi de Hacıbek- üstlenmiş ve bu ordunun kurulmasını sağla- ştır. O nedenle Yeniçeri ordusuna Hacıbektaş ılları denilmiştir. Zira, Yeniçerilere Hacıbek- zümresi denilmekteydi. Nitekim birçok tarih mağı bu konuyu belgelemektedir. (Burada çok kaynak gösterilmiştir.) Keza, Hacıbektaş niçeri Ordusu kurulduğu vakit duasını yapmış, lece onların pir'i olmuştur.

Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY : Hacıbektaş Veli Ahmet Yesevî özel bir görevle Anadolu'ya ndermiş değildir. Gerek Hacıbektaş, gerekse erleri Moğol sürülerinin kovalaması sonucu adolu'ya gelmişler ve burada yerleştikten ara, Türklüğü yaşatmak amacına yönelik çanalar yapmışlardır.

Selçuklular Anadolu'yu Türkleştirmekten a- kalmışlardır. Hacıbektaş ve arkadaşları Dil ünden de çeşitli devletlerin etkisinde kalan çukiler'i kurtarmışlardır. Bozuk düzenin rayı- oturtulması için Hacıbektaş, Baba İlyas gibi k büyükleri çok çalışmışlardır.

Hacıbektaş'ın doğum tarihi konusunda bazı ular atılmaktadır ortaya. Hacıbektaş 1210 yı- da doğmuştur.

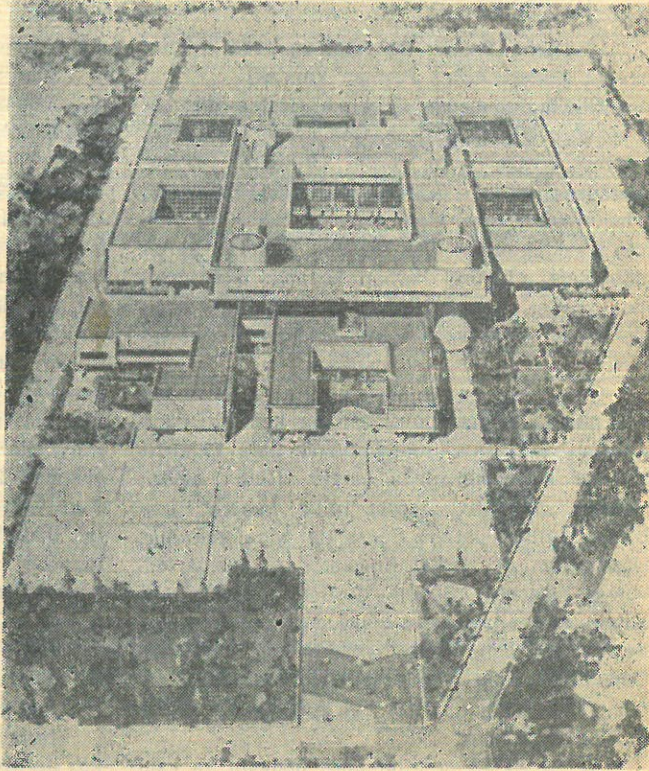
Hacıbektaş ilim adamıdır. Bunu ispatlamak «Makalât»ını Arapça yazmıştır. Çünkü o de- de ilim dili Arapça, Fransıza idi. Ve bir âlimin tlaka Arapça, Fransıza bilmesi zorunluymdu. ak- halde ona ilim adamı denilmezdi!

Yeniçeri Ordusunun kurulmasında Hacıbek- 'in etkisi büyüktür. Aslında o bütün Ana- u'yu etkilemiştir. Ve O'nun döneminde Hris- anlık propagandası kalmamıştır.

JAPON MİLLİ ETNOLOJİ MÜZESİ

Yazan : Nail TAN

Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanı



Osaka Japon Millî Müzesi maketi'nin görünüşü..

Yurdumuza Türk müziği üzerinde araştırmalar yapmak için gelen Japon Millî Etnoloji Müzesi'ne mensup etno-müzikologlar beni ziyaretlerinde bir broşür verdiler. Japon Millî Etnoloji Müzesi'ni tanıtan bu broşürü, hemen arkadaşım Avni Dabil'a tercüme ettirdim. Maketinin fotoğrafını gördüğümüz söz konusu müzeyle ilgili bilgileri okurken hem heyecanlandım, hem de üzuldüm. Zira, II. Dünya Savaşı'ndan harabe halinde çıkan Japonya, bu dev müzeyi kurabilmişken, benim her yıl ısrarla Devlet Plânlama Teşkilâtı'na götürdüğüm 20 milyon liralık «Millî Folklor Enstitüsü» binası yatırımı, yatırım programına alınmıyordu. Bütün folklorculara ve müzecilere faydalı olur düşüncesiyle broşürden edindiğim bilgileri özetliyorum.

Japonlar, kendi ülkelerinin kültürünü en ince ayrıntısına kadar tespit etmiş, gelecek kuşaklara aktarılması için de her türlü tedbiri almışlar. Sıra başka ülkelerin kültürlerini incelemeye gelmiştir. Bu yıl programda Türkiye de var.

Millî Etnoloji Müzesi, mukayeseli etnoloji incelemeleri için geliştirilmiştir. Araştırma metodları, yoğun bir saha incelemesi yoluyla değişik kültürlerle ortak olma ve katılmaya dayanmaktadır.

Müze'nin amacı :

— Dünya kültürlerine karşı «duyarlılık» yaratmak,

— Uluslararası mübadele için bir forum sağlamak,

— Dünya toplumlarını tanıma ve anlamaya katkıda bulunmak,

— Bütün faaliyetlere katılmayı teşvik etmek.

Müze'nin faaliyetleri :

1. Müze, ziyaretçilerine değişik kültürleri duyurma, anlama imkânını vermektedir. Kültürlerin

kendi ortamları içinde tanıtılması metodu benimsenmiştir. Etnik sanat konularına ilâveten, değişik teknolojik süreçlerin ve geleneklerin tecrübe edilmesine imkân veren dokunulabilir ve kullanılabilir kültür malzemeleri de derlenmektedir.

2. Müze, uluslararası tartışmalar, toplantılar için bir merkez olmayı istemektedir.

3. Müzeliğin sınırlarını aşarak etno - müzikoloji, modern geçim incelemeleri, beşerî ekoloji (insanların çevreleriyle ilişkilerini inceleyen biyoloji dalı) ve sözlü edebiyatı da çalışma konuları arasına almıştır.

4. Müze personeli üniversite personelinin taşıdığı unvanları taşımaktadır.

5. Müze'nin her bölümünde uluslararası mübadele için gerekli imkânlar hazırlanmıştır.

6. Müze, etnografik bilgilerin mümkün olan en geniş kitleye ulaştırılması ve paylaşılması amacıyla, «Bilginin komputerde depolanması, tekrar kullanılması ve analizi'nde yenilikler yap-

ARAŞTIRMALARI

ma ümidindedir.

Müze personeli :

Müze müdürü,

Müdür yardımcısı,

Araştırma daireleri (68 kişi),

İşletme ve bakım (33 kişi),

Müze faaliyetleri (11 kişi),

Danışma ve halkeğitimi (19 kişi).

Müze'nin teşkilâtı :

Müze, 8 daire'den kuruludur:

1. Müze İdaresi Dairesi :

a) Genel İşler Bl. b) Muhasebe Bl. c) Tesisat Bl.

2. Müze Çalışmaları Dairesi :

a) Halka Dönük Faaliyetler Bl. b) Sergi İdaresi,

3. Danışma Merkezi :

a) Kütüphane b) Göze - Kulağa Hitap Eden Araçlar Kütüphanesi, c) Katologlama ve Aksesyon, ç) Bilgi İşlem Merkezi, d) Muhafaza Laboratuvarı, e) Sergi Bl.

4. I. Araştırma Dairesi :

a) Doğu Asya 1. Bl. b) Doğu Asya 2. Bl. c) Doğu Asya 3. Bl. ç) Kuzey Asya Bl. d) Orta Asya Bl. e) Uluslararası Mübadele Bölümü (U.M.B.)

5. II. Araştırma Dairesi :

a) Güneydoğu Asya 1. Bl. b) Güneydoğu Asya 2. Bl. c) Güney Asya, ç) Batı Asya, d) U.M.B.

6. III. Araştırma Dairesi :

a) Avrupa 1. Bl. b) Avrupa 2. Bl. c) Afrika 1. Bl. ç) Afrika 2. Bl. d) U. M. B.

7. IV. Araştırma Dairesi :

a) Amerika 1. Bl. b) Amerika 2. Bl. c) Okyanusya 1. Bl. ç) Okyanusya 2. Bl. d) U.M.B.

8. V. Araştırma Dairesi :

a) Etnik Sanatlar, b) Etnik Teknoloji, c) Sesli kültür, ç) Kompüterle Etnoloji İncelemeleri, d) U.M.B.

Müze binasıyla ilgili bilgiler :Müze arsasının toplam yüzölçümü : 41.000 m²Müze inşaat alanı : 34.290 m²

İnşaat şekli : 4 katlı, betonarme

(SRC), üzerine kat çıkılabilir.

Sergi alanı : 10.080 m²Depo ve örnek hazırlama alanı : 6.430 m²Danışma ve Halkeğitimi alanı : 6.243 m²Araştırma ve Laboratuvar alanı : 4.834 m²Çeşitli alanlar : 6.703 m²OSAKA MİLLİ ETNOLOJİ MÜZESİ TÜRKİYE'DE
ARAŞTIRMALAR YAPIYOR

Prof. Dr. Tomoaki Fujii

Geçen ay içinde Japonya Osaka Ulusal Etnoloji Müzesi Türkiye ve İran Etnomüzikoloji Araştırma Kurulu, Başkan Prof. Dr. Tomoaki Fujii ile Doç. Dr. Aldhiro Takahaski (Chukyo Kız Üniversitesi öğretim üyesi), Toshio Aoki (Fukushi Üniversitesi müzik dalı öğretim üyesi), Michiko Suzuki Meijo Üniversitesi mukayeseli müzik literatürü öğretim üyesi), Ayako Tatsumura (Tokyo Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzik Bölümü master öğrencisi) Türkiye'ye gelerek, önce Ankara'da, sonra da İstanbul'da incelemelerde bulunmuşlar, bazı bilim adamlarıyla temaslarda yapmışlardır. Ankara'da Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı Nail Tan'dan Türk Folklor ve etnomüzikoloji çalışmaları hakkında bilgi almışlardır. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Türk dinî müziği hakkında Dr. Phil. Gültekin Oransay ve Dr. Erdoğan Okyayla görüşmüşlerdir. TRT Müzik Dairesi Başkanı Nida Tüfekçi ve eşi Neriman Tüfekçi ile de Türk Halk Müziği çalışmaları hakkında bugüne kadar yapılan araştırmalar konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır.

17 Eylül 1975'te Ankara'ya gelen araştırmacılar, buradaki araştırma ve temaslara bitikten sonra 5 Ekim 1975'te İstanbul'a gelmişlerdir. Burada Turizm ve Tanıtma Bakanlığı İstanbul Bölge Temsilciliği ile temasa gelen Kurul, önce Taceddin Diker ve Orhan Kurt'un oynattığı Karagöz Oyunlarını, beş gün sonra da Taceddin Diker'in evinde davetli olarak Türk Kuklasını seyretmişlerdir.

Müteakiben İhsan Hınc'er'in tavassutu ile İstanbul TRT Radyo programlarında yer alan Ahmet Yamaç'ın idare ettiği Yurddan Sesler Halk Türküleri korusunu izlemişler, Türk halk çalışmalarını incelemişlerdir. Memleketimizden ayrılmadan evvel son defa Yük. Müh. Orhan Kurt'un evinde Tamburun yapılmış inceleyerek Kurt'un çaldığı tamburu dinlemiş, ezgilerini notaya almışlar, Karagöz tasvirlerini nasıl kestiğini, kesim âletlerini ve zengin ve çeşitli figürleri görmek fırsatını bulmuşlardır.

Kurul bir seri Karagöz figürünü de Osaka Ulusal Etnoloji Müzesinde sergilemek üzere almıştır. Ayrıca Kurul, Türk Folklor Kurumu'nun Danslarını da görmüş ve bütün bu çalışmalarını, slayt, fotoğraf ve filmlerle tesbit etmiştir.

KARGATUZU — ARAGONİT

Yazan : Kerim YUND

Yağmur yağar (da) ışılaşır sayları,
Yörük göçer (de) bozulaşır daylağı,
Taze gelin (de) koç yiğitin eğleği,
Gelinden usanmış kız ister gönül.

Taşeli (Silifke) çevresinde nisandan sonra yörüklerin göçü çekip Boğa (Toros) dağlarına giderken gür sesli delikanlıların, yamaçları bir birine kavuşturan sesleri ile söylediği bir uzun havanın deyişlerinden aldığımız yukarıki dört-lük, yüz yıllardan beri söylene söylene İçel'lilerin kulaklarında anadil gibi anadil olmıştır. Yukarıki deyişte sözcüklerimizde pek karşılaşmadığımız bir kaç kelime vardır:

İşılaşmak : Parıldamak, **Say** : Kaya, taş. **Bozulaşmak** : Bağırışmak. **Daylak** : İki yaşındaki deve yavrusu, genç deve. **Eğlek** : Eğlence, meşguliyet sözcüklerini belirttikten sonra,

Yağmur yağar (da) ışılaşır sayları dizesi üzerinde durmak isteriz. Yağmurdan sonra tozdan, topraktan arınan kayalar, yarınları üzerine güneş vurunca yamaçların bir çok yerlerinde yalıtımlar belirir. Bazan projektör tutulmuş gibi yahut bir ayna yerleştirilmiş de ışığı yansıtıyor gibi gelir. Bu pırıltılar irili ufaklı olur. Yeşil bitkiler arasından yada kırmızı, sarı aşı boyalı topraklar içinden gelen bu ışıltılar, yukarıya bir dizisini koyduğumuz halk türküsüne konu olmuştur.

Bizim incelememiz de bu çeşit pırıltıyı veren tortul kütleler arasındaki billurlaşmış taşları belirtmek, tanıtmaktır.

İçel Torosları da çoğu üçüncü zamanda Mi-yosen devrinde teşekkül etmiştir. Fakat tektonik olaylar bazı kez bu tortul kayaları fırınlamış, billurlaştırmıştır. Yeni yapılmış yol kenarlarındaki yarmalarda, açmalarda bu tortul kütleler arasındaki billurlaşmış taşlar görülür. Taşeli dolaylarında bu kayalara «Kargatuzu» adını veriyorlar.

Kargatuzu denilen kristal taşın ne bileşimi, ne de tadı yemek tuzu ile ilgilidir. İçelde bu taş en çok demirciler kullanır. Her yıl dağlardan kendilerine yetecek kadar toplarlar. Bunları bir dibekte döğerler, un haline getirirler, balta, saban demiri gibi âletleri yaparken yada iki demiri bir birine yapıştırırken yani kaynak yaparken korlaşmış demir üzerine bir parça kargatu-

zu unu dökerler. Bu durumda demir biraz daha kızarır, açarır, onlar da yumuşayan demiri çabuk çabuk döğerek birleştirirler, istedikleri biçimi verirler. Âletin ucunu törpüleyerek sivir-tir, keskinletirler.

Kargatuzunun ne olduğunu, başka ne işlere yaradığını demirciler ve öteki esnaf bilmezler. Yalnız demirciler : «Kargatuzu konmazsa kaynak tutmaz, demir yumuşamaz», diyerek kargatuzunun yüksek bir ısı sağlamaya yaradığını bilirlirler.

Kargatuzu adı sözcüklerimizde yoktur. «Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi» ne de geçmemiştir. Bizim araştırmamıza göre Tarsus, Erdemli, Silifke, Anamur, Antalya demircileri bu maddeyi bilirlirler, kullanırlar.

Folklorcu Ali Rıza Yalman, «Cenupta Türkmen Oymakları» adlı kitabının 2. cildinin 13. sayfasında kargatuzundan söz eder. Buna amyan der. Amyant ateşte yanmaz, halbuki kargatuzu un haline gelip ateşte yanmakta ve ısıyı arttırmaktadır.

Süzülmüş bal rengindeki billurları bir birine yapışık bir kargatuzu taşını, 1966 yılında Silifke-Gülnar şosesinin Gökbelen - Gülnar arasında Pelitpınarı (Kürtler) köyüne yeni yapılmakta olan yol kenarından kırılmış taşlar arasından almıştım. Bu minerali İstanbul Üniversitesi Jeoloji Bölümü'nde ilgili uzmanlara teşhis ettirdim. Fenni adının «Aragonit» olduğunu söylediler. Bizim Kargatuzunu fenni adına bağlamış olduğumuzdan sevindim. Çünkü, yurdumuzdaki bir çok hayvanların, bitkilerin, taşların halk ağzında konuşulan adları ile sözlükteki adları arasında ayrılıklar var. Hele bunların fenni adlarını bilmek çok kez imkânsız. Bu yetersizlik dolayısıyla Türk halkı, aydın bilim adamları çok büyük sıkıntılar çekmektedir, bilimsel araştırmalar güçleşmektedir. İşte bunlardan biri de Silifke dolaylarında halkın kargatuzu dediği mineralin sözlüklerimizde ve bilim dilimizde ayrı adlarla geçmesi, yabancı bir materyal sanılmasındandır.

Kargatuzunun sözlük adı Aragonit hakkında Ansiklopedik sözlük şunları yazar :

«Fransızca bir kelime olup jeoloji terimidir. Billurlaşmış bir çeşit kalsiyum karbonat. Adı is-

ESKİ BİR YAZMADAKİ MUAMMALAR VE CEVAPLARI

Yazan : Haydar ÇETİNKAYA

Eylül 1975 ayı içinde sayılan İhsan HİNÇER beyi ziyaretim sırasında bana **Türk Folklor Araştırmaları** Dergisi'nin bir kaç nushasını hediye etmiş ve, özetle 310 No.lu Mayıs 1975 ayına mahsus sayının 7225 nci sayfasında bulunan eski muammaları Kars'lı âşıklara çözdürmemi istemişti. Ben de memleketim olan Ardahan'a geldiğimde muammaları beş eş nusha halinde çıkarıp cevaplarını vermeleri için Kars'lı âşıklara bırakmıştım.

Ancak aradan iki aya yakın bir zaman geçtiği halde ve sürekli isteğim üzerine bile kendilerinden hiç bir şekilde cevap alamadım. Bu sebeplerdir ki muammaların çözülme işini becerebildiğim kadari ile kendim yapmağa karar verdim. Bunun için de muammaların yazıldıkları tarihte İstanbul'daki hayatı ve bu arada bilhassa âşik edebiyatını iyice araştırmak zorunda kaldım.

panya'daki Aragon eyaletinin adından gelir».

Türk Ansiklopedisi ise :

«1775 yılında Aragon'da bulunmuş ve bu ismi almıştır. Kimyasal bileşimi [Ca Co₃] Kalsiyum karbonattan ibarettir. Renksiz sarı yeşilimtrak kırmızı veya menekşe renginde rombik sisteminde ve geniş sütunlar şeklinde billurlaşan bir mineraldir. 400 derecenin üstünde roboedrik kalsit billurlarına dönen Aragonit çokluk ikiz billurlar halinde ve volkanik kayaların boşluğunda alçı ve kil ile karışık bulunur. Bir çok hususlarda kullanıldığı gibi küçük heykeller de yapılır».

Aragon : «İspanyanın kuzey doğusunda eski bir krallığın adıdır».

Avrupa'da yapı işlerinde, heykelticilikte kullanılan kargatuzunun bizde de iyi bir süs taşı olacağı, biblo, heykel yapılacağı şüphe götürmez. Yalnız demircilerin kargatuzu ununu kızarmış demir üzerine döküp körükle alevi arttırmaları sırrını da ilim ışığı altında ortaya çıkarmak gereklidir. Bu iş bizde kimyasal bilişim bakımından kireç taşından başka bir şey olmayan kargatuzu [Ca Co₃] in ateş altında oksijeninin açığa çıkarak ısıyı arttırmasından başka bir şey değildir. Bu gün yapılan oksijen kaynağının ilki budur.

Kargatuzunun turizm, heykelticilik, mimarlık bakımından önemi vardır. Silifkelilerin bu yönünde durmaları yerinde olur.

TFA'nın 310. sayısındaki muammaları görmiyenlere de kolaylık olmak üzere hem muammaları ve hem de cevaplarını yazılış sırasına göre yazmağı uygun gördüm.

Başarabilmişsem, ne mutlu. Şayet yanlışlarım olmuşsa doğrularının daha ehiller tarafından kaleme alınması veya çözülmesi temennisiyle muamma ve cevaplarını aşağıya alıyorum.

Muamma :

Ol nedir kim yüzdür anın parmağı
Sekiz ayak üzredir hem durmağı
Beş başı var, beş dili var, dört canı
Marifet ehli gerek bile anı.

Cevabı :

Beş kişidir, parmakları yüz olur
Dört mezarcının ayağı sekiz olur
Başı vardır, dili vardır, canı yoktur ölünün
Beşten bir çıkınca dördü kalır dirinin.

Muamma :

Ol nedir kim dört ayaklı canı yok
Günde bin hançer vurusan kanı yok
Urduğunca hançeri seyran olur
Kim bakarsa yüzüne hayran olur.

Cevabı :

O mangaldır dört ayaklı canı yok
Közle dolu madendendir kanı yok
Maşayla destikçe ışık saçılır
Gönüller ısınır, gözler açılır.

Nev-i diğer muamma :

Nedir ol kim yoktur anın lisanı
Veli eyler kamu dilce beyanı
Ayağı yoktur, eyler bil tearruç
Gehi Mısri, gehi Şami ve Rumi.

Cevabı :

Akar sudur, belirli bir dili yok
Hayır işler, asla kötü hal yok
Kaynaklardan doğar ülkeler aşar
Durmaz, denizlere koşar, ha koşar.

Muamma :

Ol nedir kim bir göl içre bir yılan
Başı üzre oturur bir kuş heman
Kuş yılanı yer, yılan suyu içre
Su tükenir, kuş uyur kalır yılan.

Cevabı :

Göl su kuyusu, yılan da ip olsa gerek
Çıkrıktır başı üstünde kuş gibi ahesite durur
Döner çıkrık ip sarılır makarada yok olur
Su tükenir kuyuda, çıkrık durur, ip kalır.

Muamma :

O! nedir kim teni ak kara benzer
Anı şöyle sevenler yara benzer
Yanağında yazılmış adı anın
Ki hükmedip umurunu cihanın

Cevabı :

O kâğıttır teni aktır lekesez kara benzer
Yazılan her güzel sözler elbette yara benzer.
Bazen bir emir veya ferman ihtiva eder,
Harp ilânı yazılırsa dünyayı viran eder.

Diğer muamma :

Yarım taş üstüne bir göz koymuşlar
Anı bir dilberin adı demişler

Cevabı :

Her Kurban'da toplanır hacılar saf saf
Kabe'deki Hacer-ül Esvet'i edenler tavaf

Muamma-i Said :

Kimi müderris ayağın, hem Saidin başını
Ko ayağı baş yerine ta bilesin adını.

Cevabı :

Müderris adının son harfidir S (Sin)
Said adının baş harfidir yine S (Sin)

Muamma-i Kemal :

Gölün ortasına su gelse ey can
Bu bir dilberdir anda mihman.

Cevabı :

Bir güzel ağlamanın göz yaşları sel olur
Her damla yaş göz bebeğinde mihman olur

Muamma :

Hakteâla hoş yaratmış beş yemiş
Beşi dahi bir birini görmemiş
İkisine gün dokunur yaz ve kış
Üçü dahi gün yüzünü görmemiş.

Cevabı :

İslâmlara beş vakit namaz farz olmuş
Öğlen ile ikindiye gün ışığı arz olmuş
Sabah, Akşam, yatsı namazı gün görmez
Kalbi imanla dolan namaz kılanı yermez.

Muamma :

Kara kuyu, demir suyu
Çeken ölmez içen ölür.

Cevabı :

Döküldüğü yeri yakar verir ızdırıp
Kimyevi bir maddedir, adı mı? kezzap!

Muamma :

Kanım içti baki bir asker üşüp
Her biri gayet acıttı canımı.
Gerçi döktüm ben de kanın anların
Döktüm amma geri kendi canımı.

Cevabı :

Çoğu süvar gezer, azı piyade
Gün batıncaz doluşurlar yatağa
Hem içerler kanımı, hem yakarlar canımı
Tahtakurusu, pire, bittir onun tanımı.

Muamma :

O! nedir kim karadır çalak ceset
Gecede ağar olur, gündüzde set.
Gece o rakkası olursa çengi sen
Gündüz o! mahmur olursa bengi sen.

Cevabı :

Bu muamma iki şeye bağlı, duvar çatağı
Biri eski yüklüktür, biri sedir yatağı.
Geceleri serilir gündüzleri toplanır,
Ninelerin dostudur, hepsi de anı tanır.

Muamma :

Bir gümüşten kal'adır kim hapsolundu"
anda ab
Geldi zerrin top ile fethetti anı af.

Cevabı :

Ab su demektir, su kaplarında hapsola
Aktarılnca kâseye böylece de af ola.

Muamma :

Çıkar Hamsin içinden Erbaini
Ta bilesin o ismi nazenini

Cevabı :

Dört mevsimin üçüdür yaz, sonbahar var
kış da

Hamsin ile erbain hesaplı gün arada.
İkisi ortasında neşeyle gelir BAHAR
Bahar en güzel mevsim, zira herşey onda
var.

Not : Muammalardan bazılarını ebce hesabını bilmediğim ve yine muammalardaki kelimelerin bu günkü Türkçe karşılıklarını bulamadığım için çözemedim.

Ölüm ve Yaş Gelenekleri :

GAZİANTEP'TE ÖLÜM ÂDETLERİ

Yazan : Cemil Cahit GÜZELBEY

Doğa yasasının kaçınılmaz bir sonucu olan ölüm, Gaziantep'te bir sıra törelerin ve törelerin doğmasına neden olmuştur.

Gaziantep'te «Genç ölür ama ihtiyar daman ölür», diye ünlü bir söz var. Anlamı; genç de, ihtiyar da, herkes ölür. Ama ihtiyar daha önce ölür, doğal yasa da sıra yaşlıdır. Yaşantının gerçeği budur. Gençin erken, yaşlının ortalama hadden çok sonra ölümü kural dışıdır. İşte Gaziantep'te ölüm çizgisine yaklaştıklarını kestiren kimseler, özellikle hanımlar dönüşü olmayan yolculuk için hazırlık yaparlar. En başta sandık veya çekmecelerine ölümünde gerekli giderler için yeteri kadar para saklar, bu durumu en güvendiklerine haber verirler. Ayrıca mukadder sonucu gelip çatacağı gün kullanılmak üzere kefenlik, yatak örtüsü, havlu gibi eşyaları bohçalıyarak hazır bulundururlar. O gün için saklananlardan birisi, belki en önem verileni, eni boyundan büyük, kenarında lehimli bir ağız bulunan teneke kutudur. Bu kutunun içinde Zemzem suyu bulunur. Gasilden sonra lehim sökülerek kutu açılır. Zemzem, ölünün üstüne ve kefenine serpilir. Ayrıca kefen içine konmak üzerine âyet ve dua yazılı kağıtlar da hazırlanır.

Kimileri «Ne eylersin elinle, o gider seninle» atasözü gereğince sağlığında canı için yemek hayratı ve başka hayır işleri yaparlar. Kimileri ise bu işler ölümünden sonra yapılmak üzere yazılı veya sözlü olarak vasiyet ederler. Bunlar içinde yemek hayratından başka camilere kilim, halı, kültür kurumlarına para yardımı, bir sokağı döşeme, çeşme yaptırma ve benzeri yararlı bağışlar yer alır.

Acı olay gerçekleşince evdekiler durumu yakın akraba ve dostlarına haber verdikleri gibi bir kaç camide «Ölü selâsı» denilen ilânı yaptırırlar. Arapça olarak okunan ölü selâsının Türkçesi şöyledir :

«Allah Bir'dir. Ortağı ve benzeri yoktur. Mülkün sahibi Allah'tır. Ondandır ümit kesilmez. Hayrin ve şerrin hâliki olan Allah her şeye ka'dir-

dir». Müezzinler bundan sonra ölünün kimliğini açıklar. Haberi alan herkes «Allah rahmet etsin»; der. Medrese tahsili görmüş olanlar ise «Ben Tanrınızım. Hepiniz bana döneceksiniz», anlamına gelen «İnna lillâ ve inna ileyhi racuun», derler.

Ölüm haberini duyan dost, akraba ve tanıdıkları hemen olayın geçtiği yere giderek, oradaki yakınlarına baş sağlığı diler. Gerekirse cenaze kalkıncaya kadar orada kalır. Erkekler kaldırılsız törenine katılır, yahut kaldırılma saatini öğrenerek o vakit gelir.

Eskiden şimdi olduğu gibi ölü otomobili olmadıgından tabut önce şehrin belli yerlerindeki musallalara, buralardan da mezara kadar sırtta götürülürdü. Alayın önünde iki - üç kişi «Allah rahmet eyleye diyenin akibeti hayrola», diye bağırarak yürürlerdi.

Cenaze alayı, geçiş yolu üzerindeki türbelerin önünde durur, birinin yüksek sesle «El-fatiha» veya «Fatiha» diye bağırması üzerine alaydakiler ellerini açar, Fatiha okurlardı. Bu türbelerin bir bölümü anacaddeler üstünde olduğundan kimi törenlerde iki - üç defa böyle saygı duruşu yapılırdı. Pişirici, Şeyhcan, Şeyh Şaban, Karaçomak, Yuf Baba, Lov Baba bunların başında gelirdi.

Ölen bir kimsenin iş yeri önüne gidilerek burada da saygı duruşunda bulunmak âdeti.

Pek ünlü bir kişi ve tekkelerin postlarında oturanlardan biri öldüğü zaman, bütün tekkelere mensupları ve dervişler ellerinde bulunan kudüm, haliliye, mansar denilen müzik araçları, üzerinde tevhit ve şahadet ibareleri yazılı bayraklar, şişler, topuzlar, teberler, kılıçlarla katılırlardı. Müzik araçlarının birlik halinde çıkardıkları cizzom, cizzom sesleri alaya dini bir vecd verirdi. Müzik araçları sustuğu vakit zikredilerek, yani «Lâilâhe illah», diyerek yola devam olunurdu. Ara sıra yanık seslerle söylenen gazeller de yükselirdi.

Ahret yolcusunun göndericilerini bir sürü dilenci, yoksul kişiler, miyan şerbeti satıcıları izlerdi. Mezar başına varılınca eğer gömülecek kimse kadın ise en yakınlarından başkaları biraz geriye çekilirlerdi. Cenaze mezara indirildikten sonra içlerinden birisi bir avuç toprak

Âşık Edebiyatı ve Şenlikler :

ONUNCU TÜRKİYE ÂŞIKLAR BAYRAMI

10 yıldan beri her yıl artan bir alâka ile devam eden Konya'da yapılan Türkiye Âşıklar Bayramı'na bu sene de yurdumuzun dört bir köşesinden Sazşairleri ve Âşıklar katılmıştır. Katılan âşıklar türkû, hikâyeli türkû, şiir, doğmaca atışma, dudak değmez ile muamma dalında yarışmışlardır.

Bayrama Abdülvahit Kocaman, Ali Dinçer Diyarî, Bekir Sami Devrani, Davut Sularî, Dursun Durdağı, Eyüp Âdil Eyyubî, A. Yiğit Gülahmet, Halil Karabulut, Hüseyin Özcan, Hacı Karakılıç, Hilmi Şahballı, İsmail Cengiz Azerî, İhsan Ozanoğlu, Feymanî, İlhamî Demir, Mahmut Coşkun, Mehmet Yılmaz, Mahmut Taşkaya, Murat Çobanoğlu, Musa Merdanoğlu, Mehmet Şahin Zerdî, Mürsel Sinan, Nuri Çırağı, Nimri Dede, Osman Taşkaya, Ramiz İnce, Sabahaddin Dülger Erdem, Kul Sadi, Şeref Taşlıova, Rüstem Alyansoğlu, Adî Değer, Ali Erkan, Bilâl Işıklı, Yaşar Reyhanî, Burhanî, Abdürrahim İnce, Feryadî ve Mehmet Kurt çeşitli dallarda katıldılar.

Bayram 18 Ekim günü başlamış, 30 Ekim 1975 günü yamada birincilik derece alanlara armağanları dağıtılmıştır. Jüri, aynı günler içinde 27 Ekim günleri Konya'da toplanan folklor ve Âşık Edebiyatı Semineri'ne katılan bilim adamlarından oluşturulmuştur. 25 kişilik Başkanlığını Prof. Dr. Sadi Irmak yapmış, değerli Jürisi oluşturmuş ve Prof. Dr. K. Timurtaş, Prof. Dr. E. Kabaklı, İlhamî Hınçer, Gültekin Samanoğlu ve N. Aydın Erdem başkanlığı yapmışlardır.



Başkan Fevzi Halıcı

Jüri, Murat Çobanoğlu ve Abdülvahap Kocaman'ı bütün dallarda en başarılı ozan olarak seçmiş ve birer Çiftbaşlı Selçuk Kartallı altın madalya armağan etmiştir. Bu dallarda Âşık İsmail Azerî bir gümüş madalya almıştır.

En güzel Yurt türküsü dalında Âşık Veyysel ödülünü Dursun Durdağı, Halil Karabulut ve Mürsel Sinan kazanmış, kendilerine birer altın madalya verilmiştir.

Atışma dalında Âşık Müdâmî ödülü altın madalyaları ise Davut Sularî, İlhamî Demir ve Şeref Taşlıova'ya verilerek onurlandırılmışlardır.

En güzel yurd türküsü dalındaki Âşık Ferrahî ödülünü de Mahmut Coşkun, Mahmut Taşkaya ve Reyhanî kazanmışlar, birer altın madalya almışlardır.

Dudakdeğmez (Lebdeğmez) dalında ise Çobanoğlu, Sularî, İlhamî Demir, Sadi Değer ve Şeref Taşlıova dereceye girmişlerdir.

Jüri bunlardan ayrı olarak en kültürlü halk ozanı İhsan Ozanoğlu ile en genç ve başarılı Âşık Nuri Devrani'ye de birer altın madalya vermiştir.

13 ozan altın madalya ve para armağanı almış, diğer 28 ozan da para ödülü ile değerlendirilmiştir. Muammayı çözen 18 âşık ise ortaya konan para armağanını paylaşmışlardır. 13 gün süren bayram boyunca ozanları 30 binden fazla dinleyici izlemiş, yarışmanın yapıldığı kitaplık salonu her gün ağzına kadar dolmuştur.

Not : Derecelere girenlerin adları alfabetik sıraya göre yazılmıştır.

DERGİMİZİN ANKARA SATIŞ YERLERİ

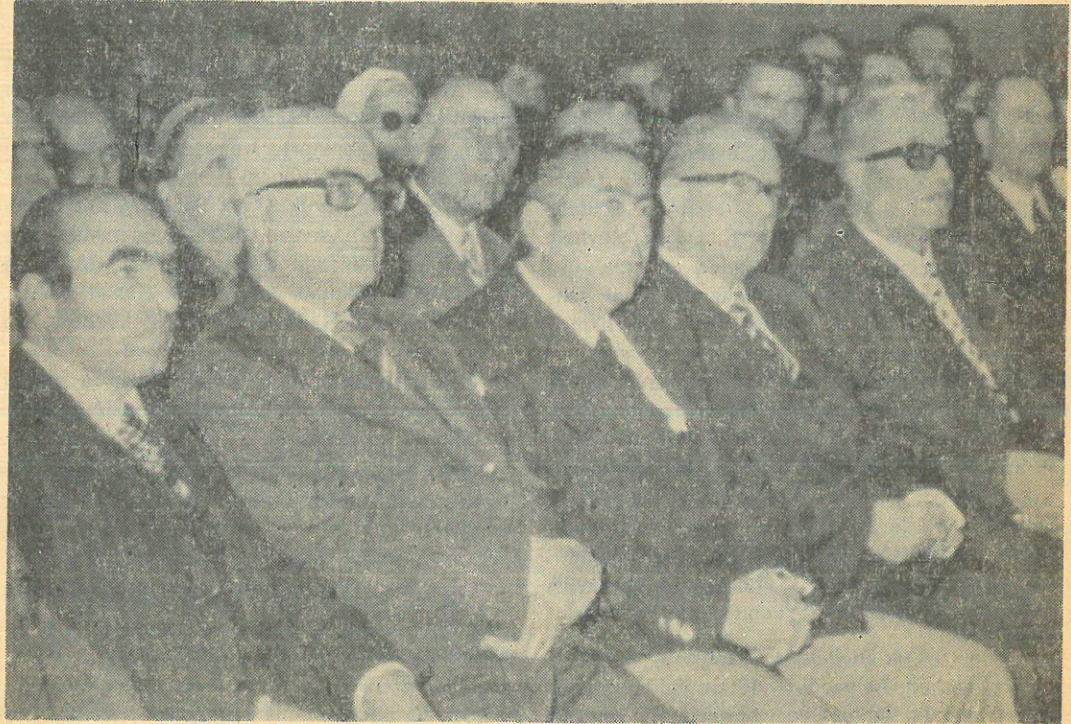
Dergimiz Ankara'da belli başlı şu kitapçevlerinde satılmaktadır. Eski - yeni bütün sayıları 3 liradır.

- 1 — Turhan Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, No. 64 - 68, Kızılay - Ankara.
- 2 — Bilgi Kitabevi, Sakarya Cad. No. 8, Kızılay - Ankara.
- 3 — Dergâh Kitabevi, Zafer Çarşısı, Yenişehir - Ankara.
- 4 — Hat Kitabevi, Sosyal Pasajı, 2. Çarşı Katı, Kızılay - Ankara.

Geçen Ay Konya'da Yapılan :

«ULUSLARARASI FOLKLOR VE ÂŞIK EDEBİYATI

Yazan : Bora HINÇER



Seminer'i takip eden Kültür Bakanı Rifki Danışman, Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Konya Belediye Başkanı Yılmaz Kulluk, Kültür Müsteşarı Prof. Dr. Emin Bilgiç ve diğer dinleyiciler...

18 - 30 Ekim 1975 günleri arasında Konya'da yapılan «X. Türkiye Âşıklar Bayramı» sırasında 27 - 29 Ekim 1975 günleri arasında düzenlenen «Uluslararası Folklor ve Âşık Edebiyatı Semineri» 3 gün sürdü.

Seminer'e yurdumuzun tanınmış bilim adamları ve folklorcular ilginç konularda verdikleri bildiriyle katıldılar. Seminer 27 Ekim 1975 günü saat 15 te Konya Mevlâna Enstitüsü Salonlarında Kültür Bakanı Rifki Danışman'ın konuşmasıyla başladı. Konya Turizm Derneği ve Seminer Hazırlık Komitesi Başkanı Senato Üyesi Feyzi Halıcı bir konuşma ile Semineri açtı. Asbaşkan Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Emin Bilgiç ve Konya Belediye Başkanı Yılmaz Kulluk ta birer konuşma yaptılar. Daha sonra ilk günün bildirielerini sırasıyla Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak (Halk Edebiyatı), Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver (Âşıkın aşkı), Prof. Dr. Şükrü Elçin (Halk Şairî tâbiri üzerine) yaptılar.

28 ve 29 Ekim günleri Seminer iki ana sekسیون halinde devam etti. Sekسیون başkanlıklarını Prof. Dr. Emin Bilgiç, Prof. Dr. Faruk Sümer, Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal yönettiler.

Sekسیون sekreterliklerini Mustafa Çavuşlar, Kâmil Toygar, Ahmet Yüzendağ, Osman Nahya, Nail Tan, Gülen Bilgiç ve İrfan Ünver Nasrattinoğlu yaptılar.

Seminer Hazırlık Komitesi ise Besim Ergun, Ali Rıdvan Bülbül, Celâlettin Kışmır, Mustafa Koşan, Nail Ayvacı ve Nail Tan'dan kurulu idi.

Bildiri sahipleri alfabetik soyadlarına göre «Folklor Sekسیونu»nda sıra ile Kemal Akça (Folklorda Millî Terbiye), Yahya Benekay (Yaşayan Mevlit), Dr. Reşat Genç (Divanü Lügat-it-Türk'teki bazı destan parçaları), Dr. Nevzat Gözyaydın (Çuvaşlarda yağmur duası), Dr. Tuncer

Gülensoy (Bazı Anadolu Ağzlarından haftanın günleri üzerine bir inceleme), Nimetullah Hafız (Yugoslavya'da Türk Destanları), Dr. M. Fahrettin Kırcıoğlu (Şerefname'deki eski Oğuz töresi ve folklorunun unsurları), Celâlettin Kişmir (Cumhuriyetten önce Konya'da folklor faaliyetleri), Prof. Dr. Bahaeddin Ögeç (Eski Orta Asya'da Türk kent kültür dilinin, Konya ve dolaylarındaki izleri ve gelişmesi), Mehmet Önder (Efsanelerin yükü altında Anadolu), Dr. Saim Sakaoğlu (Türk Folklorunda «Alık fıkraları»), Hartwig Scheinhard (Türkiye'de yer adları), Özcan Seyhan (Halk edebiyatımızda yeni madde denemeleri), Prof. Dr. Faruk Sümer (Koroğlu'nun tarihi şahsiyeti hakkında bazı vesikalar), Prof. Dr. Hikmet Tanyu (Dini folklor veya dini halk inançlarının çeşit ve mahiyeti üzerinde bir araştırma), Şeref Taşlıova (Âşık makamları), Kâmil Toygar (Türk Folklor Arşivi nasıl kurulabilir), İter Veziroğlu (Kıbrıs Türk Folkloru ve Halk Edebiyatına genel bakış), Vecdi Yarman (Atasözleri ve tekerlemlerde şiir, şiirde atasözleri ve tekerlemelerimiz), Ahmet Yüzendağ (Halk edebiyatında Ramazan), Prof. Dr. Mehlika Akok (Karaimler ve Musevilik hakkında bir araştırma) konularında yaptılar.

Selçuk Es (Konyalı iki halk şairi), Dr. Turgut Günay (Türk Halk Şiirinde ilk «Deyişme» örnekleri), Feyzi Halıcı (Konya'da Âşıklar Bayramı), İhsan Hınçer (Halk şiiri türünde şiir yazan aydın şairlerimiz), Ahmet Kabaklı (Karacaoğlan'da aşk çevreleri), Prof. Dr. Mehmet Kaplan (Yeni Türk Edebiyatı üzerinde Türk Halk Edebiyatının tesiri), Tahir Kutsi Makal (Türk Halk Edebiyatında sosyal konular), Irene Melikof (Hatayi), İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Unutulan halk ozanlarımız), Cahit Öbrük (Âşık Sabit), Cahit Öztelli (İslâmiyetten sonra ilk Halk Edebiyatı ve Anadolu'da meydana gelen eserler), Nail Tan (Bilinmeyen bir halk şairi: Âşık Kemalî Baba), Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş (Halk Edebiyatında Divan Şiiri ile ortak nazım şekil ve neveleri), Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal (Anadolu'da irticalî şiir söyleme geleneğinden bazı örnekler), konulu bildirimlerini sundular.

Her bildiri sonunda dinleyiciler konuşmacılara sorular tevcih ettiler. Konuşmacılar cevap verdiler.

**

Konya «10. Türkiye Âşıklar Bayramı»nı ve Seminer'i Kültür Bakanı Rifkî Danışman gibi, Turizm ve Tanıtma Bakanı Lütfü Tokoğlu da izledi. Türkiye'nin dört bir tarafından üniversite mensupları ve bilim adamları Konya'da toplandı. Türk Folkloru, Halk ve Âşık Edebiyatı büyük bir çalışmaya sahne oldu. Seminer'e katılanlar, aynı zamanda Âşık Edebiyatının çeşitli ve canlı örneklerini bizzat izlemek imkânını buldu. Gündüzleri Seminer'e devam edenler, geceleri âşıkları dinlediler. Bayram ve Seminer böylece birbirini tamamlamış oldu.

Yıllık abonesi : 36

altı aylık abonesi : 18

liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 5, £ 2, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı : YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HINÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HINÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Akraşy — İstanbul, Tel. : 22 49 74

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Halk Hekimliği : TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ŞEKER HASTALIĞININ HALK HEKİMLİĞİNDEKİ YERİ

KASIM - 1975
Sayı : 316

Yazan : Dr. Ayşegül DEMİRHAN

Aktarlar ve eski İstanbullu'lar arasında yıllardan beri yaptığımız araştırmalarda şeker (diabet) hastalığına karşı kullanılan çeşitli halk ilaçları topladık. Bu yazımızda bunlardan bazı örnekler vermeğe ve bu örnekleri günümüz tıbbı açısından değerlendirmeye çalışacağız.

1) Çam ağacının dış kabuğu suda kaynatılır ve kaynamış sudan sabah, öğle, akşam yemek aralarında yarımşar bardak içilir. Burada çam kabuğunun gerçekten diabete iyi geldiğine dair literatürde herhangi bir bilgiye rastlanmadık.

2) 50 gr. pelinotu (*Herba Absinthii*), 1 kg. suda kaynatılır, sonra bu sudan birer fincan yemek aralarında içilir. Literatürde bu droğun iştah açıcı, kuvvet verici etkisinin, bileşiminde bulunan *absinthin*, *artabsin* gibi acı maddelerden ileri geldiği (1) yazılıdır. Fakat diabete iyi geldiğine dair herhangi bir kayıt yoktur.

3) 250 gr. kekikotu (*Herba Serpylli*), 2 kg. suda 15 dakika kaynatılır, soğuduktan sonra yarımşar bardak yemek aralarında içilir. Fakat burada kullanılan kekikotu infüzyonu günümüz tıbbında yalnız midevi, yatıştırıcı ve antispazmodik olarak kullanılır (1).

4) 50 gr. Defneyezit kökü (*Radix Gentianae*), 1 kg. suda kaynatılır ve soğuduktan sonra yemek aralarında birer fincan içilir. Bu drog da yalnız iştah açıcı bir etki gösterir ve bu etki ise bileşiminde bulunan *gentiopikrin*, *gentiin* ve *gentiamarin* gibi acı glikozitlerden ileri gelir (2).

5) Yemek aralarında nohut tanesi büyüklüğünde çam sakızı çiğnenip yutulur.

6) 1 kg. zeytin yaprağı 2 kg. suda kaynatılır ve bu sudan soğuduktan sonra yarımşar bardak içilir.

7) 50 gr. damla sakızı tozu (*mastix*), 100 gr. kırım tartar (*Potassi tartras*), 500 gr. dövülmüş mahlep (*Fructus Pruni mahaleb*) karışımından sabah, öğle, akşam birer tatlı kaşığı yenir. Mahlepte bulunan ve sparteine benzeyen bir alkaloidin çok kolay okside olmasından ve sinir sistemi zehiri özelliğini göstermesinden dolayı kaynağı sinirsel olan diabetlerde, droğun glisid metabolizmasını düzenleyici bir etki gösterdiği bilinmektedir (3).

8) Çöven (*Radix Saponariae*) tavlayıp gevretilir, değirmende toz edilir, bu tozdan boş gri-pin güllaçlarına konur ve yemek aralarında ikişer tane az su ile yutulur. Bununla ilgili olarak literatürde herhangi bir kayıt yoktur.

9) Bir demet kantaron (*Herba Centaurii*), 4 bardak suda 15 dakika kaynatılır ve soğuduktan sonra bu sudan birer fincan yemek aralarında içilir.

10) Kınakına kabuğu (*Cortex Cinchonae*) nun 20 gr. 2 kg. suda yarım saat kaynatılır ve soğuyan sudan yemek aralarında birer fincan içilir. Fakat bu drog bugünkü tıpta yalnız iştah açıcı, midevi olarak ve malaryaya karşı kullanılmaktadır.

11) Bir fincan suya on damla saf benzin damlatılır ve yemek aralarında içilir.

12) Mahlep tohumu toz haline getirilir ve bundan sabah, öğle, akşam birer tatlı kaşığı yutulur.

Sonuç : Yukarıdaki örneklerin çoğunda görülen maddeler günümüz tıbbında diabet tedavisinde kullanılmazlar. Bunlar halk arasında uygulanan tedavi metodlarıdır. Modern tıpta ise diabet tedavisinde varılacak gaye, diabetliyi alışık olduğu hayat şartlarına uydurmak, diabet komplikasyonlarından korunmak ve bu iş için yeterli gelecek gıda maddelerini almasına olanak sağlamaktır. Ayrıca optimum kiloyu korumak, idrara şeker ve aseton çıkmasını önleyerek kan şekerini optimum bir yükseklikte bulunduracak bir besleniş sağlamaktır. Ayrıca insülin ve oral antidiabetikler ise şeker hastalığı tedavisinde kullanılan modern ilaçlardır (4, 5, 6, 7).

Kaynaklar :

1) Baytop, Prof. Dr. Turhan : Farmakognozi Ders Kitabı (II), İst. 1971.

2) Bowman, W. C., Rand, M. J., West, G. B. : Textbook of Pharmacology Oxford and Edinburgh. 1968.

3) Hisar, R. : Mahlep üzerinde bazı incelemeler, Türk Hijyen ve Tecrübi Biol Derg. 12 (3) : 227 - 236 (1952).

YOZGATLI ÂŞIK GAMLİ (1883 - 1934)

Yazan : Mahmut İŞİTMAN

Gamli, Yozgadın yukarı Nohutlu mahallesinde Hafız Veysel Efendinin oğludur. Asıl adı ekir olan Gamli, tahsilini memleketinde ve İvanlızade Ali Efendi'nin medresesinde ikmal ettikten sonra; babasının ölümü üzerine Sağır Mustafa Ağanın Camiine İmam olmuştur.

Şiir söylemeye ve yazmaya Medrese sıralarında başlamış ve onaltı yıl devam etmiştir. Gençliğinde yazdığı defterini anne ve babası; Bu çocuk âşık mı olacak? yemekten içmekten esildi, gece gündüz düşünüyor», gibi sözlerle çağa atarak yakmışlardır. Bu olaya çok üzülen Gamli bundan sonra şiir söyleme kabiliyetini yitirmişti. Ölümünden iki yıl evvel kendisini evine ziyaret etmiştim. Elde kalan şiirlerinden otuz kadarını bana yazdırmıştı. Sâkin tabiatlı ve kukları ağır işiten Gamli, Hüznî (Hizbî)'nin Medrese arkadaşı idi. Onun da ömrü, arkadaşı Hüznî gibi geçim sıkıntısı içinde geçti. Hece ve uzla yazdığı eserlerinde Tokatlı Âşık Nuri'nin kişi görülür.

KOŞMA

Ne tazelendi sinemde yare
Ciğer yanar, özüm ağlar, göz ağlar!
Herde bülbüller başlatır zâre
Ciğer yanar, Özüm ağlar, göz ağlar.

Seher yeli eser kible semtinden
Bülbül fiğan eder, gül hasretinden
Gözlerim kan döker yar fırgatından
Ciğer yanar, özüm ağlar, göz ağlar.
Ar gülistanın gülleri kokar.
Bülbül feryat ile gülşeni yıkar,
Herde sinemden durmaz kan akar

4) Sökmen, Dr. C. Oral Artidiyabetiklerle ilgili yıllık tecrübe, A. Ü. Tıp. Fak. Mecm. Vol. 1, Sayı. 1, 1961.

5) Budak, Dr. İbrahim : Şeker hastalığı tedavisinde temel tedavi prensipleri yanında anorgonik ilaçların önemi, Ankara Numune Hastanesi Bült. C. 3, Sayı. 3. 1963.

6) Bayram, Dr. Ş. : Diabet ve Hiperkolesterolemî, Ankara Numune Hastanesi Bült. C. IV, Sayı. 1, 1964.

7) İpbüker, Dr. A. : İnsülinin 50 yılı ve insülinin tatbikatının özellikleri, Yeni Sağlık Yolu, X. S. 25, 1971.

Ciğer yanar, özüm ağlar, göz ağlar.
Gözümde zeyneti yoktur cihanın
Gönül üftadesi kaşı kemânın,
Büktü kametimi derdi cihanın
Ciğer yanar, özüm ağlar, göz ağlar.

Gamli âşık oldu yeni bir yâre
Açtı yar sineme hezâran yare,
Dert(i)me Eyyüp gibi bulmadım çare,
Ciğer yanar, özüm ağlar, göz ağlar.

KOŞMA

Eyvah! rakiplere aldırıldım seni
Gelmez ki korkarım ellerimden yâr.
Hasret ateşine yaktım ben beni,
Yok mudur haberin hallerimden yâr.

Dertli sinem ateşlere dağılattım.
Hicrinle alınma kara bağlattım.
Yaş yerine dideden kan ağlattım.
Geçilmez Tunaveş sellerimden yâr.
Ne idi suçum da böyle bâr oldun?
Dolaştın gerdana uzun mâr oldun.
Şimdi vardın rakiplere yâr oldun.
Cüda kılıp beni illerimden yâr.

Bu yana bir nasip olup gelirse,
Kavuşup ta elim ele alırsa,
Payinde can verip Gamli ölürse
Gel tut tez erişip sallarımından yâr!

KOŞMA

Senden ayrılalı ey keman ebru
Ay değil gün değil çok yıllar geçti.
Her dem çevredersin ey ceşmi ahu
Başa neler geldi ne haller geçti.
Felek elden aldı seni ey gülüm.
Aklım beyhuş oldu, tutuldu dilim.
Irak düştü sana varmaya yolum,
Gülşen harap oldu bülbüller geçti.

Gamli seveliden sen gibi kandi
Gezmede çölleri Mecnun menendi
Bozuldu tedabir, çare tükendi.
Seyyah olup gerçi, çok iller geçti.

KOŞMA

Bir saçı Leylânın sevdası ile
Gelmedik başıma felâket mi var?
Bağrım kebab oldu cefası ile
Çekmişe hicrini liyakat mı var?
Gülşen-i maksudum oldu hep hebâ,

«EFSANE DERLEME YARIŞMASI» YAPILDI

Yazan : Çora HİNÇER

Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği'nin düzenlediği «Efsane Derleme Yarışması» sonuçlandı ve ilk üç dereceyi sırasıyla Basri Güven, Ahmet Körhasan ve Tevfik Kemikler aldı.

Orhan Şaik Gökyay, Enver Naci Gökşen, İhsan Hınçer, Ümit Kaftancıoğlu ve Nejat Birdoğan'dan oluşan Seçiciler Kurulu.

1 — Sakarya'nın Sabancık bölgesinde anlatılan «Namert Köprüsü» ile birinciliği Tekirdağlı Aşağısevindikli köyü ilkokulu müdürü Basri Güven'e;

Ne müşkül dert imiş bu aşk-ı sevda
Nazlı yârin hasretiyle daimâ
Acep gezmediğim vilâyet mi var?
Gamli hasretiyle kan ağlar didem.
Vuslat-ı Hünkâra ne tedbir edem?
Dil Cevr-i dildardan usanmış nidem,
Şimdi d'İlberlerde sadakat mı var?

KOŞMA

Nicoldu benimle ahd-ı peymanın?
Vâdin böyle miydi yalan sözlü yâr.
Daima ağyara lütfu ihsanın
Ya Cevrin bize mi ahû gözlü yâr.
Elin sözü derunuma dağ oldu
Senin aşkın ayağıma bağ oldu.
Büküldü kametim saçım ağ oldu.
Bunu can dayanmaz güneş yüzlü yâr.
Gamli'yim ayvaveş sarardım soldum.
Hayal-i aşkından divane oldum.
Hicre yok tahammül kerem kıl öldüm.
Vuslunla şâd eyle beni nazlı yâr.

DİVAN

Gam değildi aşka âh dilde hicran olmasa
Etmez idim mirneti ağyara canân olmasa
İstemezdim gerçi efgân etmeyi bülbül gibi
Firkat-i yâr ile her an dide bâran olmasa.
Kılmaz idim kendimi ben Küne-ü vahdet neşin
Bir hayâl bak göz önünde gerçi devran olmasa
Zerre etmezdim karar dar-ı vatan olsa dahi
Lutfü çok uşşaka bir mendum-u ihsan olmasa
Fehmedip esrarımız ey Gamli nadân eğlemez
Bir münasip ehl-i hâl hem sadık ihvân olmasa.

2 — İkinciliği Hacı Bektaş Veli zamanında geçen bir olayı konu alan «Balıklı Havuzu ve Sarı İsmail» adlı derleme ile Tavşanlı Balıköy ilkokulu müdürü Ahmet Körhasan'a;

3 — Üçüncülüğü de Aydın yöresinde anlatılan «Şeyh Kemal Baba» derlemesi ile Nargedik köyü ilkokulu öğretmeni Tevfik Kemikler'e verdi.

Yarışmayı kazananlara armağanları İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Salonunda yapılan bir törenle verildi. Dernek Başkanı Semra Özasan, Jüri Üyeleri ve dereceye girenler birer konuşma yaptılar.

Dereceye giren 3 efsane ile mansiyon kazanan 10 ve yazıma uygun görülen 5 efsane ki topluca 18 efsane bir kitapta toplanmış ve dernekçe bastırılmıştır.

**

PROF. Dr. SİNANOĞLU JAPONYA'DA TÜRK KÜLTÜRÜNÜ VE HALK MUSİKİSİNİ TANITICI DERSLER VERİYOR

Ekim 1975 başından beri Profesör Oktay Sinanoğlu Japonya'da çeşitli üniversitelerde Türk kültürünü tanıtmak için dersler vermeye başlamıştır.

Uzun yıllar Amerika'da nükleer fizik üzerinde çalışmalar yapan ve dünya çapında üne kavuşan Profesör Sinanoğlu, Hokkaido, Kyuşu, Tohoku, Kyoto, Tokyo, Kumamoto, Osaka, Kent ve Nagoya Üniversitelerinde düzenlenen özel seminerlerde konuşmuştur.

Bu arada Ortadoğu Araştırma Kurumu ve Uluslararası Folklor ve Kültür Merkezinde de bir konuşma yapan Profesör Sinanoğlu sazı bağlamayı tanıtmış ve Türk Halk Müziğinden örnekler dinletmiştir.

Türk ve Japon halkının ananeleri arasında büyük benzerlikler bulunduğunu belirten Profesör Sinanoğlu, Türkçenin ve Japoncanın aynı kökten geldiğini ifade etmiştir.

KERKÜK'TE EVLENME ÂDETLERİ

Yazan : Çoban BEŞİRLİ

Kerkük'te genellikle 18.- 25 yaşları arasında oğlanları evlendirirler. Kızın iyi ve namuslu bir kızı olması ve ikinci derecede de güzel olması aranılır.

Oğlan anneleri sağa ve sola kız istemek için kadınlar gönderirler. Eğer güzel bir kız görürlerse oğlan annesine haber verir ve şöyle anlatırlar:

«Kaşı var kalem kimin, gözü var ceyran kimin, ağız var badem kimin, boyu çınar kimin, örüğü kemend kimin, bir burnu var kılıç kimin, üzü var ay kimin, su içse gerdeninden görünür.»

Bu gibi niteliklerle kızı oğlan annesine önerirler.

Oğlan annesi yanına bir iki kadın alır, su içmek yoksa yol sormak veya dinlenmek bahanesiyle kız evinin kapısını çalar, Eve girerler, arzuurlar, kızıdan su isterler, bu bahaneyle kızı yürüyüşüne bakarlar. Eğer kızın enseden elni sesi kıvrılmışsa tembelliğini ifade eder, eğer kız ise çalışkanlığını ve az oturduğunu ifade eder. Kalkarken oğlan annesi kızın ağızından öper, kızından koku gelip gelmediğini yoklar. Ayrıca küçük bir kusuru olup olmadığını anlamak için kızın hamama gittiği bir gün onlar da gider. Eğer beğenilmişse «Kaşla göz, kalmadı söz», der. Kızı istemek için bir zaman beklenecekse lâş edilmesi için «Ağızla burun kapıda du-n», eğer beğenilmemişse «kaşla dudağ, yerini gideğ», denir.

Kızı beğenmişlerse oğlana söylerler, o da kabul olursa, kız evinin ağızını yoklamak için yine haberciye başvurulur, gelen haber ümit veriyse dilekçiliğe gidilir.

Dilekçiliğe önce oğlanın annesi ve ablası gider. Dilekçiliğe giden kadın oturup kalkmadan belli olur. Hoşbeştên sonra kız istenir. Eğer kız annesi razı olursa erkek dilekçileri giden kız babasına: «Bahçavuzdaki gül» istemeğe gider, derler. Eğer baba «Alın sizin olsun», derse söz kesilir, eğer akraba iseler kız babası z sizin, oğlan sizin», der.

İki tarafın kadınları toplanır «Yol» işini görürler. Yol'un kaç para olacağına yetkili kimin, kız annesidir. Alınan paraya el sürmezler. Babası zenginse bu paranın üzerine eklemeye yarar. Bu paralar kızın çehizine harcanır.

«Kebin» akdiyse kız evinde olur, o gün hep davet olunur, şerbet içilir, eğlenceli bir sayılır. Kadıyı kız evine getirirler. Kebini

keser ve akdini okur. Kebini kesilen kızın saç telleri evleninceye kadar yere atılmaz.

Adaklı çiftler birbirlerini göremezler. Kıza, varacağı erkeği anlatmak için etrafındaki kadınlar «Küreken» (damad) i anlatacak sözler söylerler. Eğer adaklısı ihtiyarsa: «Gence varan yumruk yer, ihtiyara varan kuyruk yer», diye söz açarlar. Fakir ama iyi bir soydan olursa: «Hanadannan hata çıkmaz» derler. Çirkinse «Aş ekmek değil yilinsin, özi bir erkekti», derler.

Çeyiz bitince oğlan evine haber salınır. «Toy» günü kararlaştırılır. Toydan üç gün önce kına günüdür. Kına oğlan evinde hazırlanır, kadınlar kınayı alıp kız evine giderler, gelin bir sandalye üzerinde oturur, ayağını su içine bırakırlar. Kına içine bırakılan bir parça altın ile biraz kına gelinin sol eline verilir. Bu altını kimseye vermez, çünkü hangi kadına verirse onun çocuğu olmazmış. Kınalayan kadınınca çok oğlan doğurmuş ve iyi günler görmüş uğurlu birisi olması gerekir. Ömrü aydınlıkta geçsin diye yüzüne «güzgü» tutarlar. Avcunu kınalarken «İnna fetahna» suresi okunur, selavat çekilir, gelin ayağa kalkarken birbir el öper.

Kınanın ikinci ve üçüncü günü hamam günüdür. Akraba ve dost kadınları davet edilir, Gelin arkadaşları ile birlikte hamama gider, döndükten sonra öğle yemeğini birlikte yerler, ikinci günü eğlenceyle geçirirler, üçüncü gün sessiz geçer. O gün gelin sessiz hamama gider. Döndükten sonra üstünden çıkardığı elbiseyi fakir bir kadına verir, çehizinden bir elbise giyer.

Çehiz aparmakta ise «Kürekenin» verdiği davette hazır bulunan dost ve akrabalar gece «Küreken» evinden gelin evine giderler, hazırlanan çehizi kürekenin evine taşırlar.

Düğün ise peğember (Pazartesi) veya Cuma günleri yapılır. Gece mehter, zurna çalınır, halay tepilir, yorulduktan sonra otururlar. Oturanlardan birisini oyuna kaldırır, oyuna kalan ara yerde oynar, oturanların tümü alkışlar. Oyuna göre birisi de beste söyler. Oyundan sonra karşılıklı hıyrat söylenir, daha sonra kılıç-kalkan oyunu oynarlar. Bu oyundan sonra yine halay başlar, mehterci özel bir şekilde mehter çalar, bu halaya «Seher halayı» derler. Gün doğana kadar devam eder. Gündüz öğleye kadar yine halaylar ve oyunlar oynanır. Öğle yemeğini oğlan evinde yerler, ikindide kız evine giderler,



Bize gelen KITAPLAR



● Millî Folklor Araştırma Dairesi : «TÜRK FOLKLOR VE ETNOGRAFYA BİBLİYOGRAFYASI». III. Cilt. Bu ciltte, 1971 ve 1973 te yayımlanan I ve II. ciltte yer almayan eski harfli Türkçe ve yabancı yayımlarla 1974 e kadar yayımlanan süreli ve süresiz yayımlardaki folklor ve etnografya konuları yer almıştır. Folklor ve etnografya, Halk edebiyatı Müzik - çalgı - oyunlar, Gelenek - görenek - töreler, Halk eğlenceleri, Maddî folklor, il Yıllıkları, Dizinler bölümleri maddeler halinde ele alınmış, Âşık edebiyatı ve destanlar kapsam dışında bırakılmıştır. Sunuş yazısını Nail Tan yazmış Bibliyografyayı Zümrüt Erk, İsmail Öztürk, Güner Sernikli, Osman Sına-yaç ve Osman Nahya hazırlamışlardır. Kültür Bakanlığı, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 11. Eser 24 X 16,5 cm. boyunda, 466 sayfa, 25 lira.

● Prof. Dr. Zeki Başar : «ERZURUM'DA TİBBİ VE MİSTİK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI». Türkçe ve İngilizce önsöz; Özet, Sözlük; bütün safhalarıyla kız beğenme, nişan, çeyiz, düğün; gebelik, doğum, kırkla ilgili âdetler, gebe kalma ve

geline bindirmek için hazırladıkları atı özel bir şekilde bezetirler. Bir adam atın başını, iki adam da herbiri bir yanda üzeniyi tutar, gelin, hazırlanmış atın üzerine biner, önünde Kur'an ve güzgü kaldırılır.

Küreken de, arkadaşlarıyla damda bekler. Gelin eve girerken başına para veya şeker serper. Bu sırada küreken evden uzaklaşır. Buna «Küreken küstü», derler. Yatsı namazına kadar sağdıçlarıyla birlikte bağlık, bahçelik bir yerde vakit geçirirler.

Büyük evlerde Dörün içine perde gerilir, gelinin yatağı oraya yapılır.

Üç gün kız evinden «Sini» gönderilir. Yedinci günü dost ve akraba kadınları toplanıp küreken evine giderler. Yere serilen süslü bir namazlığın bir tarafına önce oğlan annesi, sonra diğer tarafına da kız annesi armağanını atar. Arkalarınca kıza hediye vermek isteyenler hediyesini kız annesinin armağanının üzerine atar, oğlana vermek isteyenler oğlan annesinin armağanının üzerine atar. Herkesin ismi verdiği armağanla birlikte bir deftere yazılır.

Kız için toplanan para kıza verilir. Oğlan için toplanan para borçlarına harcanır.

kalmama tedbirleri, al basması; yeni doğanlara yapılanlar, ad koyma, diş çıkarma törenleri, yürüyemeyen çocuklara ait pratikler, kulak delme, tekkeler, zaviyeler, şehitler, ruhi tedaviler, ziyaret yerleri; sağlık, gençlik - ihtiyarlık, kargışlar, yağmur duaları, yolculukla ilgili dualar, çeşitli inanışlar, cinler, en nedir; ölü ile ilgili âdetler ve inanışlar, iskat, ölü namazı, ölünün gömülmesi, ölüye ağlama, ilgili Hadisi Şerifler, ağıtlar, destanlar; Kazak Türklerinin tıbbi folkloru ve benzerliklerimiz. Atatürk Üniversitesi (Erzurum) Yayınları, No. 217, Tıp Fak. Yayınları No. 11, Araştırmalar Serisi No. 11. Eser 24 X 16 Cm. boyunda, 272 sayfa, fiyatı yazılı değil.

● Fehim Nametak : «MEVLÜD (na Turskom jeziku i prozni prijevoci)». Eserin başında Süleyman Çelebi ile Mevlid'i «Mevlidün Nebi Âlâ Lis-san' Bosnavi» adıyla 1893 te Boşnakçaya (H. Mehmet Cemalüddin Çavuşevic' düzeltmeleriyle) çeviren Gâşevic' Hafız Salih'in biyografileri yer almakta, daha sonra dört metin halinde 1) Süleyman Çelebi'nin mevlid'i, 2) Fehim Nametak'ın düzyazı çevirisi, 3) Gâşevic' Hafız Salih'in Boşnakça'ya nazım çevirisi, 4) Çavuşevic'in düzeltmeli şekli yer almaktadır. Adres : Fehim Nametik, Kozaraçka 56, 71000 Sarajevo - Yugoslavya. 22 X 16 cm. boyunda, 50 sayfa, fiyatı yazılı değil.

● Dr. Saim Sakaoglu : «ASUMAN İLE ZEYCAN HİKÂYESİ». Giriş; Kaynaklar; Bibliyografya; Cönkler, yazmalar; Matbu metinler ve öğrenci tezlerindeki derlemeler; Asuman ile Zeycan'dan bahseden kitap ve makaleler; diğer kaynaklar; Hikâyenin metni. Atatürk Üniv. Edebiyat Fak. Araştırma Dergisi, Sayı 5, Ekim 1972 den ayrı-basım 24 X 16 Cm. boyunda, 31 (51. sf. dan 81. sf. ya kadar) sayfa,

● Abdülbaki Gölpınarlı : «YUNUS EMRE». Haya-tı, sanatı, şiirleri. Sekizinci baskı. Varlık Türk Klâsikleri : 2. Eser 16,5 X 12 cm. boyunda, 120 sayfa, 8 lira.

● Cengiz Dağcı : «KORKUNÇ YILLAR». Roman. Dördüncü baskı. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 14. Eser, 16,5 X 12 boyunda, 300 sayfa, 20 lira.

● Claude Bruclain - Samih Tiryakioğlu : «YENİ BİR SOSYALİZM». Varlık Faydalı Kitaplar: 162. Eser, 16,5 X 12 boyunda, 134 sayfa, 10 lira.

rağımız Celâl-i-Abbas bayrağı ola, gerçekler demine hul.

Bayrağı tutan o'nu üç defa öper ve evin önüne dikerler. Artık düğün başlamıştır.

Köy dışında dürülerle birlikte akşamın olmasını bekleyen okuntulular, nerede beklediğini köye haber vermek üzere buldukları yerden bir kaç el silâh atarlar. Köyden bu sesleri kim duyarsa koşup haber verir. Düğünü idare eden salman yanına bayraktarı ve davul zurnacının bir çiftini alarak «yol havası» dedikleri Cezayiri vura vura bekleyenleri almağa gider. Bir alay halinde düğün meydanına gelirler: Dürüler düğün sahibinin evine gönderilir.

Evlerde bulunan konuklar da yer yer silâh atarak meydan yerine götürülmelerini beklerler. Onlar da davul zurnalarla ayrı ayrı evlerden alınarak meydan yerine götürülürler. Bayraktarın her gittiği evden bayrağa ayna, çiçek, krep, mendil gibi hediyeler bağlanır; bunların hepsi bayraktarın hakkı olmakla beraber o isterse bir kısmını salmana verir. Düğün bütün gece devam edeceği için düğün meydanında meşaleler yanar. Küme küme hasırlarda oturmuş bulunanlara düğün sahibi şişelerle rakı, şarap iletirir, mezeler verir. Dağıtım işini bir kaç erkek gönüllü yaparlar, yerli okuntulular da pervaneler aracılığı ile çağırılır (Pervane: Davet eden, çağırın, haber veren).

Düğünde oynanan oyunlar, hep Zeybek çeşitleridir. Birisi oynarken samimi olmayan ikincisi bir şahıs, oyuna kalkarsa «neye benim üzerine oyuna kalkıyorsun?» diye kavga vesilesi olur. Kavga çıkarmak isteyen bunu bilhassa yapar. Sabaha kadar oyunlar devam eder, çocuk ve kadınlar çevreden seyrederek. Düğünlere macuncuların hariçten gelmesi çocuklar için ayrı bir sevinç kaynağı olur. Çoluk çocuk geç vakit yatmağa gittikleri halde, içki ve keyif düşkünleri davul zurnalarla eğlenmekte devam eder ve sabahlarlar.

Başka köylerden gelmiş olanların daha ziyade yaşlıları bir müddet meydan yerinde oturmak suretile düğün sahibini hoşnut ettikten sonra, isterlerse konuk kalacakları eve dönerek eğlentiye orada devam edebilirler; bunların düğün sahibinden çalgı istedikleri de olur. Düğün sahibinin başlıca dikkat edeceği şey kimsenin kırılmamasını sağlamak olduğu için bu gibi bütün hususî istekler bile hemen temin olunur. Öyle usta ve dilbaz idareciler vardır ki ortada

istekler bile cevapsız bırakılmaz. Fakat istekli bir dalgınlık çıkmaması için en güç ve ısrarlılar de düğün sahibinin hâl ve vaktini düşünürler.

Şefak sökerken davul zurnanın «Sabah havası» başlıyarak bir çok kimseleri uyandırır. Az sonra da **Mengi oyunu** başlar: Mahmur ve yarı ayık haldeki delikanlılar el ele halka olup yalnız davulu ortaya alırlar; içlerinden birisi «Hey!» diye bağırınca herkes susup onu dinler. Böylece söz alan elebaşı önce meselâ «Göğde yanan ateş şimiştir!» gibi mücerret bir söz attıktan sonra, halkadaki herkes «Eeee!...» gibi bir ittifakla onu dinler görünür; bundan sonra da yine söz sahibi o ilk irticaliyle denk düşecek şekilde «Davulcu eşşek oğlu eşşektir» gibi bir küfür savurur; diğerleri de o sözü tekrarlayarak «Eşşek oğlu eşşektir» diye bağırır ve neşe içinde dönüp sıçramağa başlarlar ve bu esnada davul gümürder. Sonra davul susup bir başkası aynı minval üzere bir şeyler söyler. Böylece nöbetleşe tekrarlanan sözler hep şakadan davulcuyu zemetmekten ibaret olur ki davulcu bundan dolayı hiç kızmaz.

Bundan sonra sabah olduğu için konuklar ve köylüler yavaş yavaş yeniden meydanı doldururlar. Akşamdan herhangi bir sebepten düğüne gelememiş olanlar da o sıralarda gönül almak üzere çıkagelirler. Hiç gelmeyenlerin muhakkak



Kenardan sünnet düğününü seyir eden Naldökenli iki gelin

Caşım 1975 sayı 316

SÜNNET DÜĞÜNLERİ

Yazan : Rıza YETİŞEN

Sünnet düğününde; oğlunu kestirecek aile konukların geleceğini dikkate alarak aile efradına yeni giysiler yaptırır. Yakın akraba ve ahbabları varsa onlara da elbise, gömlek, çorap, mendil, ayakkabı gibi türlü hediyeler hazırlar. Kurbanlık koyun, dana keçi gibi hayvanları hazırlar. Konu komşuyu davet için okuntu şekeri, konuklar için yemeklikler, mezelikler ve içkiler alır. Tesbit edilen düğün günü, çoğunlukla Ağustosun sonralara düşürülür (yani mahsül devşiriminden sonralara).

Düğün gününden 10-15 gün önce başka köylere de okuntular gönderilir; okuntu, nane şekeri, leblebi şekeri gibi küçük şekerlerdir. Hali vakti iyi olanlar, badem şekeri, lokum da gönderirler. Okuntu düğün sahibinin o köylerdeki yakın bir ailesine gönderildiğinden, o hane tarafından köy halkına birer ikişer dağıtılır, okuntu almayan (unutulmuş bile olsa) gücenip düğüne gitmez. Okuntuyu alan düğün için iyi giyinmek zorundadır; giyim tedarik eder, edemezse gitmez, gidemiyen, ailenin pek yakını ise gücenikliği mucip olur. Bir gün gelir o da onun düğüne gitmez.

Okuntuyu alan, düğüne dürü (hediye) götürmek zorundadır: Dürü, 1) Kurbanlık, 2) Bakır kapkacak, 3) Yatak, yorgan, 4) Bez gibi şeylerden biri olur. Ucuza mâl etmek üzere üç beş okuntulu bir olup dürü hazırlarlar. Asıl köyden de aynı şekilde hareket edenler bulunur. Aileye uzak okuntuluların dürü getirmemeleri ayıplanmaz. Eski zenginler, bir hafta süren sünnet düğünü yaparlarmış ama, şimdiki Perşembe akşam üzeri başlayıp ertesi günü öğle saatlarına kadar sürdürmektedir. (Eskiden tatil günü Cuma idi, şimdi Cumartesi başlayıp Pazar bitiyor.)

Uzak köylerden gelenlerin düğüne girişleri dikkate değer. At arabalarıyla yola çıkan okuntulular, köye üç beş yüz metre yaklaşıncaya, erkekler arabadan inerler. Dürüleri yanlarına alıp, çoluk çocuğu köydeki tanıdık evlere gönderirler, ve kendileri bir kenarda oturup havanın kararmasını beklerler. Dürüsüz gelen konuklar da kendi tanıdıkları evlere giderler. Ayıp sayıldığı için köyde hiç davul zurna çalan bulunmadığından davul zurnacılar şehirden getirilir. (Kızını serbest bırakırsan, ya davulcuya varır, ya zurnacıya sözü, bu iki çalgının ne kadar yadırgan-

diğini belirtir.) Davulcular, düğüne sarhoş olanlardan dayak da yeseler aldırış etmezler; köy ahvaline karşı bu derecede kalenderdirler. Düğün günü köye yaklaşan davulcular üç beş yüz metrede arabadan inerler ve çalarak köye girerler ki bu giriş düğünün başladığını müjdeleyen ilk sevinç işareti olur. Düğünü idare eden hizmet erleri vardır, bunlar hemen işe koyulurlar. İlk iş «Bayraktar dikme» olur. Bu bayraktarın ana babası sağ olması ve aileyle yakınlığı olan bir «delikanlı» olması şarttır. Uzun bir sıyrıktan ibaret olan bayrağın tepesinde bir ayna bulunur ve renk renk kumaşlar, çiçekler ve bir Türk bayrağı vardır. Bayrak yerine al krep te bağlanır. Bu bayraktan iki tane yapılır biri düğün evine asılır biri düğün yerinde delikanlının elindedir. Bayraktar düğün süresince elde bayrak meydan yerindeki sandalyasında oturmakla beraber, konukları karşılamakta ve bir de düğün alayı giderken **Salmanla** birlikte önde yürür.

Asıl bayrak düğün evine asılandır. Bu bayrağın dikilme merasimi şöyle olur: En az üç erkek, **dede** ile birlikte düğün evine davet edilir, bu arada kurban kesilmiştir. Koyunun içi pişirilir, bir şişe de rakı alınmıştır. Gelen cemaat önce dolu üçler: (Üç kişi dede dahil sıra ile üç kadeh içki içenler sonra müsahipli bir kişi hazırlanmış bayrağı eline alır, dede'nin önünde dara durur, dede şu hayırlıyı okur:

Allah Allah Allah!

Lâ ilâhe illallah, Aliyül veliyullah, Ârifi bilallah, Mürşidi Kâmüllah, Lâ feta illa Ali, Lâ seyfe illa zülfükâr, mü'minin kalbinden çıkmasını leyli nihar, cümle belâyı defeden perverdigâr, dostumuz dost ola, düşmanımız kör ola, uzakta yakında, özü bu dergâhta olan müminleri Hak yarlığa kabul ede, üçler beşler yediler kırklar, alçakta yüksekte yatan erenler, sınır bekçileri, gaip gerçekler, seksen bin Rum eri, doksan bin Horasan piri, elli altı bin Şam evliyası, otuz altı bin Bağdat Halifesi, yetmişyedi bin gaip erenler, yüz yirmi dört bin peygamberlerin yüzü suyu hürmetine, düğünümüz kutlu ve mutlu ola, muradı hasıl ola, tuttuğu ileri gide, evi ocağı şen kismetini gür ola, şahimardan yardımcısı ola, bay-

Derlemeler :

KONYA'DAN DERLENEN BİLMECELER

Derleyen : Celâlettin BİLGİ

1 — Aktır tarlası, garadır tohumu, el ile ekilir, dil ile biçilir.

(Kâğıt, mürekkep, yazmak, okumak).

2 — Benim bir gara tazımı var, ağız var di li yok, ne versem yemem demez, arkasında çulu yok.

(Soba)

3 — Sivri başlı bir dede, şeytana uyar her gice, çalar çengi, insanı eder bengi, yoktur dedemin dengi.

(Sivri sinek)

4 — Bir guyum var; hep içine, hep içine

(Kulak)

5 — Kardan beyaz, şekerden tatlı, kadınlar bilir tadını, erkekler bilir adını.

(Sakız)

6 — Bir küçücük sel taşı, içinde bekâr aşı, bişirirsen aş olur, bişirmezsen guş olur.

(Yumurta)

7 — Bir acaib nesne gördüm, bir garışık boyu var; hem balıktan, hem inekten, hem öküzden soyu var, etrafına sur çekilmiş, ortasında

surette düğün sahibine kırgın oldukları anlaşılır.

Düğün müddetince zeybek oyununa kalkan kimselerin yakınları, zurnasını çalmakta olan çalgıcıya veya davulcunun alınına para yapıştırırlar. Yerinden kalkmak istemiyenler davulcuya **hişmar** (işaret) ettiklerinden, davulcu bahşişi almak için çala çala onun yanına gider. Bazen işareti yapan davulcuya bir dostunu gösterir, davulcu da o tarafa gider; işareti yapan parmağı ile bir daire çizerse davulcu o dostun etrafında dönerek çalar; işaret vurma şeklinde verilmişse, davulcu o dostun tepesinde davulunu döğür, ve bahşişini alıp döner. Bahşişler hep zurnacının başlığı içine konarak birlikir durur. Sünnet edilecek çocuklara sünnetten önce zeybek oynatmak da âdettir, oyuna kalkan bu çocuklara herkes tarafından para basılır. Davulcuların topladığı bahşiş tutarı, pazarlıkla alacakları ücretin yirmi otuz mislini bulduğu için düğüne parasız geldikleri bile olur.

Meydan en civcivli anına gelince düğün sahibini veya onun ileri gelen yakınlarını delikanlılar ortaya çağırırlar. Bunu önceden kestirenler gizlenmeye çalışırlarsa da gene yakalanırlar. Bunların el ve ayakları sımsıkı sandalyaya bağlanır. Çünkü ondan daha önce istedikleri şeyleri yerine getinmeğe zavallının imkânı yoktur. Meselâ, ilkbaharda kavun, karpuz isterler, koyun

nuru var. Kendi kendini yer bitirir, böyle bir pis huyu var.

(Mum)

8 — Ahi geldi, vahi geldi, dört ayaklı şahı geldi, düz meydanı geldi, serur sultanı geldi, bir geldi, iki geldi, üç geldi, boğçalı crosbu geldi, saçaklı kahbe geldi, Mısırlı Hacı İbrahim geldi, İzmirli Gara Ali geldi, Yemen Padişahı baskın verdi.

(İskemle, sini, ekmek, yemekler, boğça böreği, te! kaşayif, pirinç pilavı, üzüm hoşafı, kahve)

9 — Ana bir kız doğurdu ne ayağı var, ne başı; kız bir ana doğurdu, hem ayağı var, hem başı.

(Yumurta)

10 — Bilmece bildirmece, resim yapar gündüz gice, duvarlara asılır, hemen her gün bakılır, yapar resim bakınca, siler çabuk kaçınca.

(Ayna)

veya dana isterler, akrep, arı, yılan isterler; bunları verinceye kadar bağlı kalırlar. Tabii istekleri yerine getiremezler. Bunun üzerine cezalar gittikçe artırılarak meselâ sakal ve bıyığına bal, yoğurt, yüzüne kömür gibi şeyler sürerek bir soytarıya döndürülür. Etraftan araya girenler bulunur pazarlıklar olur, meselâ koyun yerine tavuk veya horoz, kesilmiş koyunların başları ve bulunabilen meyvelerden verilmeğe razı edilerek büyük bir şaka tatlıya bağlanır. Bazen de bir iki şişe rakı ile fit olunur. Böylelikle alınan yiyecekler bir kaç sırıgın tepesine asılarak kazananlar kendi yanlarına birer savaş ganimeti gibi gururla dikerler. Eziyetsiz olarak ufak tefek isteklerde bulunanlar da olur. Hiç bir isteklinin kırılıp baş döndürülmemesine her vesilede dikkat edilir.

Artık öğle yaklaşmıştır. Sünnet olacak çocukları atlarla gezdirme alayı hazırlanır. Bu atlara kilim, kadife gibi şeyler örtülür; atın yularına kumaş, krep, mendil gibi şeyler asılır ki, bunlar at sahibinin olur. Sünnet olacaklar düğün müddetince gündelik yeni elbise giyinir; göğüs ve omuzlarla, fese kurdeleli altınlar takılır. Ata bineceği zaman soyunup entari, başa terlik (Takke) giydirilir. Alay hazırlığı bitince meydana-daki halk kalkar. Kalkmayanlar olur ki, bunların bir şeyler istedikleri anlaşılır: ekseriyetle içki ve meze isteyeceklerinden arzuları yerine geti-

ARAŞTIRMALARI

rilir. Onlar da kalkınca, kiminin elinde ganimet sırıgı, kiminin rakı şişesi, kiminin de meze çanağı olduğu halde, en önde bayraktar ve davul zurna, arkada keyifli halk, ve ata binmiş çocuklar, yol havasını döğür döğür köyü dolaşma başlar. Kırk elli metrede bir gurupların birinden bir elebaşı «heey!» diye haykırınca o gurup derhal halkın önüne geçip yolu keser ve halka olurlar. Bayraktarla davul zurnacı guruba yaklaşır, gurup elebaşısı ne istediğini açıklar ve derhal temin olunur, aksi taktirde gurup yerinden kımıldamaz; elebaşı oynamak istiyorsa bir iki dönüştan sonra üzerine türlü haykırışla çullanılır ve sürükleyerek alaya yol verdirebilir. Bazen akrep, arı, yılan gibi şeyler de isteyenler olur; düğün sahibi bunları bildiği için önceden yalancı veya sahillerini hazırlar. Böyle duraklamalar yüzünden köyü dolaşmak bazen saatleri bulur; fakat şenlik te tam olur. Çocuklar attan inip eve girdi mi eylence son bulur. Duraklamalar ve gürültü ısrarlar eve yaklaşıldıkça arttığından (çünkü gençler neşenin uzamasını isterler) bazan kavgalar belirdiğinden, böyle anlarda çocuklar aradan kapılıp eve atılır; gürültü de son bulur. Davulcular kapı önünde acıklı ve çığırtılı bir sünnet havası vururlar, ve bu kesilme bitinceye kadar sürer. Davul vurdugu müddetçe kocakarılar elleri arasında bir çöpü ovalıyarak döndürürler (iğ büker gibi); böyle yapılırsa çocuğun sünneti kolay olurmuş.

Sünnet bitince birisi «Selemeest!» (Selâmet) diye kapıdan veya pencereden haykırır. Bunu duyan ve crada elinde tüfekle bekleyenlerin evin bacasına veya eve asılı olan bayrağın aynasına ateş ederler. Bayraktar da çocuklar eve girince bayrağını alıp evine gider. Boşalan atlara binen delikanlılar da bu sırada alanda at yarıştırmaya koyulurlar.

Düğün meydanında daima pehlivanların güreşmeleri âdet olmuştur. Daha eski zamanlarda atlarla kargı atma oyunları da yapılmış. Bunları daha çok zengin düğün sahipleri yaparlar ki bu sonradan düğünün büyüklüğüne işaret olarak anılır durur.

Düğün alayı hazırlandığı sırada konuklara ve köylülere keşkekler ve haşlama etler ikram edilir ki düğünün tek yemeği bunlardan ibaretir. Bu yemeklerde kullanılan toprak veya çinko çanaklarla tahta kaşıklar ve üzerine oturan hasırları isteyenler alıp götürülebilir.

Sünnetli yastanları herkes hemen ziyarete gelir ve çocuğu para, oyuncak ve saat gibi hediyelerle teselli ederler. Sünnetçiler şehirden

gelir ve daima berberlerdir.

Akşam selâmet kurbanı kesilir, isteyenler gelir, yer, içer eylenirler.

Kesilen çocuk büyü çağındaysa bu kurbanda «baş yülüme» töreni yapılır. Bu törende çocuğun saçına üç defa usturayla «tılısım» yapılır ki, bundan maksat da çocuğun artık ustura ile tıraşına izin çıktığına işarettir; çünkü izinsiz sakal tıraşı ustura ile yapılmaz, saç makinası ile kesilir.

Baş yülüme (kazımak, dipten kesmek) töreni şöyle yapılır; kurban için toplanan cemaatın birisi eline usturayı alır, ortaya getirilen çocuğun saçlarına hafifçe dokundurur ve babasına seslenir:

— Babası ustura kesmiyör.

Babası bir tarlasını, bağını, zeytin ağaçlarını ve başka hediyelerden birini;

— Oğluma veriyorum, der.

Usturayı tutan kişi, kesiyor, kesiyor diye cevap verir.

Usturacı tekrar amcasına, dayısına ve başka yakınlarına sıra ile sorar.

— Amcası ustura kesmiyor.

Amcası - on zeytin ağacı verdim. Böylece üç beş kişiden sorup çocuğa hisseler koparttıktan sonra bir kaç saç keser. Bazan yakınların mülkü olmadığı için cevaplara şaka karışır; meselâ «Nif dağıni verdim!» veya «Köyden İzmir'e kadar şese yolunu verdim!» gibi... Bazıları da inek, eşek, dededen kalma tüfek gibi şeyler verir. Bu verilen şeyler tapulu mal gibi muteber tutulup «sünnetlik mal» diye sınırlara saygı gösterilir.

Bayrak indirme :

Düğünün ertesi günü kuşluk zamanı eve üç beş erkek davet edilir, tabii dedelerden birinin gelmesi şarttır. Evde toplanılır, kahveler içilir, gene dolu üçlenir, yemek yenir, bu arada birisi bayrağı asılı olduğu yerden indirir, alır, içeri getirir, ya Allah, ya Muhammed, ya Ali diyerek bayrağı üç defa öper ve dedenin önünde dara durur.

Dede şu hayırlıyı okur :


Allah Allah Allah! düğünümüz hayırlı ola, muradı hasıl ola, tuttuğu ileri gide, evi ocağı şen, kıymeti gür ola, şahimardan yardımcısı ola, bayrağımız Celâl Abbas bayrağı ola (Celâl Abbas bayraktarlar başı) gerçekler demine hu! Ve bayrağı tutan tekrar bayrağı öper ve geri geri giderek bayrağı ev sahibine teslim eder. Yeyip içildikten sonra cemaat dağılır ve düğün de tamamen bitmiş olur.

yuvanızda detan güveni

Novositli Detan, sinek ve sivrisinek gibi uçan haşereleri hemen öldürür; yürüyen haşerelere de kesin etkilidir.
Novositli Detan, yaşadığınız her yerde huzurunuzu bozan bütün haşerelere karşı güvenle kullanacağımız tek insektisittir.

novositli detan
AEROSOL INSEKTİST



 eczacıbaşı ilaç sanayi ve ticaret a.ş.

(Radar R. — 121)



istikbalinizin
garantisi
tasarrufunuz

tasarrufunuzun
garantisi

TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI

(Folklor : 122)



SARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
**TEKEL
SUNAR**

(Basın : 60823 — 124)



DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

TURKIYE  BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

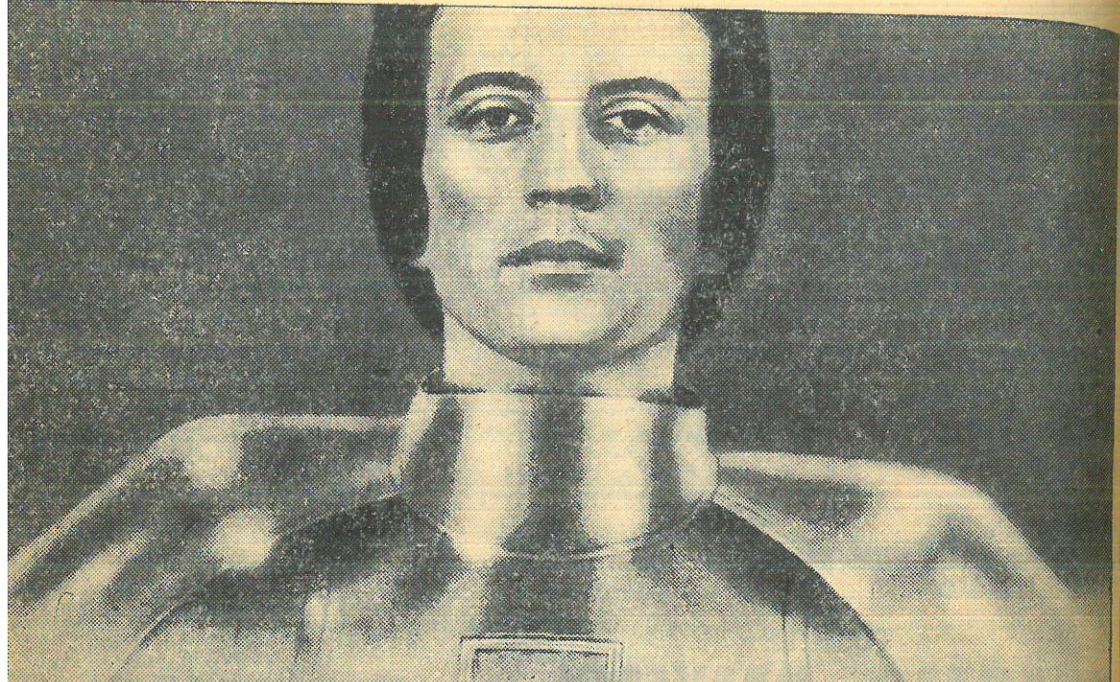
(Folklor : 123)



**ANADOLU
BANKASI**
SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 125)

368
349

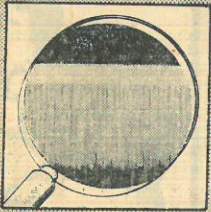


PERMA-SHARP ÇELİK SANAYİ A.Ş. 'nin son aşaması:

ULTİMA'nın zirhi ve traşınızın konforu



1) Dış etkilere açık bir traş bıçağının kesici yüzünün, elektronik mikroskopta 100 defa büyütülmüş fotoğrafı.



2) Dış etkilere kapalı Ultima'nın kesici yüzünün, elektronik mikroskopta 100 defa büyütülmüş fotoğrafı.

Traş bıçaklarının kesici yüzleri sanıldığından daha hassastır. Küçük bir dokunma, elden ele dolaşma, hatta kâğıt ambalaj, daha kullanılmadan, önemli ölçüde yıpratır traş bıçağını. Bu nedenle, üstün kaliteli bir traş bıçağı "fabrikadan traş makinanıza" el değmeden girendir. Ultima, gerçek paslanmaz çelikten üretildiği için, korkusuzca "çıplak" olarak girer özel metal koruyucunun içine. (Ve burada kesici yüzlerine hiç bir şey değmez.) Bu özel koruyucu, ayrıca, vakumlu bir ambalajın içinde sunulur. Ultima, böylece, tüm dış etkilere korunmuştur. Size ulaşana kadar, bir toz bile değmez Ultima'ya. Ve siz, Ultima'yı, kesici yüzüne el değdirmenizden aktarabilirsiniz makinanıza. Bütün bu özellikleriyle bir Ultima bugüne kadar tatmadığınız, tatlı, yumuşak, konforlu bir traş sağlar size. Nice nice traşlar boyu...

ÖNEMLİ!
Ultima'yı, tek olarak değil, 5 adetlik özel koruyucusunda isteyiniz. Çıplak bıçak en ufak darbeden zedelenir ve keskinliğinden önemli ölçüde kaybeder.

ULTİMA
"Tekniğin şaheseri"



(Grafika & Maya : 3189 — 125)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**



AKBANK

(Folklor : 126)

**EMNİYET
SANDIĞI
YUVA HESABI**



sahibi olmanızı
kolaylaştırır

(Basın : 60031 — 127)

TFLEWMUDÖGCBVNJEHXSRPQMNHE
00000000000000000000000000
WMQXHK0AUSE
AD0TFUNHG
MZK0YE
N0IDO
A00B

**BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ ?**

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI
EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor : 128)

Profilo'nun faaliyet alanları

ELEKTRİKLİ EV EŞYALARI:

Buzdolabı, çamaşır makinesi
elektrik süpürgesi, elektrik ocağı
şişe soğutucusu, su soğutucusu,
televizyon...

MUHTELİF İNŞAATLAR İÇİN ÇELİK KONSTRÜKSİYON:

Fabrika, köprü, elektrik direği,
prefabrike evler, akaryakıt tankları...

ve
EKOVAZ,
SOĞUTUCU SİSTEM,
ELEKTRİK MOTORLARI...

PROFILO

SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

2. Taşocağı Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul

TÜRK TİCARET BANKASI

(Manajans : 2973 — 129)